

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra romanistiky

**Frankofonní kultura ve Švýcarsku prizmatem
dobového tisku**

**(Francophone culture in Switzerland through the prism of the
contemporary press)**

Diplomová práce

Bc. Věra Stolaříková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Voždová, Ph. D.

Olomouc 2012

*„Y a-t-il une Suisse romane? Non.
Une Suisse romane peut-elle être? Oui.
Une Suisse romane, doit-elle être? Oui.
Et qu'est-ce que le mouvement littéraire dans la Suisse romane?
Un corps qui cherche une âme.“*

Henri – Frédéric Amiel

Prohlašuji, že jsem předloženou magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně pouze za použití citované literatury.

V Olomouci dne

Děkuji paní doc. PhDr. Marii Voždové, Ph. D. za odborné konzultace, rady a za její trpělivost a vstřícnost při vedení mé diplomové práce.

Děkuji také své rodině za podporu při studiu.

Obsah

ÚVOD.....	7
1 NÁRODNÍ LITERATURA JAKOŽTO PROSTŘEDEK VEDOUcí K ZÍSKÁNÍ NÁRODNÍ IDENTITY	10
1.1 Obecná charakteristika národní umělecké tvorby	10
1.1.1 Prvky ovlivňující uměleckou tvorbu v romanském Švýcarsku	10
1.1.2 Definice pojmů národní literatura a národní identita.....	10
1.2 Vývoj národní literatury a národní identity v 18., 19. a 20. století	12
1.2.1 Proti francouzské kulturní nadvládě – 18. století	12
1.2.2 Období podřízenosti – 1. polovina 19. století.....	17
1.2.3 Období zaujímání pozic – 2. polovina 19. století	20
1.2.4 Nový rozvoj – 20. století.....	24
2 AKTUÁLNÍ DOBOVÝ TISK A LITERÁRNĚ-KULTURNÍ ATMOSFÉRA V ROMANSKÉM ŠVÝCARSKU	31
2.1 Literárně-kulturní atmosféra	31
2.2 Literární revue.....	31
2.2.1 Literární revue 18. století.....	31
<i>Mercure suisse</i> a <i>Journal helvétique</i>	32
2.2.2 Literární revue 19. století.....	33
<i>Revue de Belles-lettres</i>	33
<i>Bibliothèque universelle</i>	33
<i>Revue suisse</i>	34
2.2.3 Literární revue 20. století.....	37
<i>Voile latine</i>	37
<i>Cahiers vaudois</i>	38
<i>Revue de Genève</i>	38
<i>Rencontre</i>	39
<i>Pays du lac</i>	39
<i>Écriture</i>	40
2.3 Shrnutí.....	41
3 ROMANSKÁ LITERATURA V PAŘÍŽI.....	43

3.1	Přijetí romanských spisovatelů v Paříži	43
3.2	Francouzské literární ceny udělované romanským autorům.....	52
3.3	Pařížská nakladatelství vydávající romanské autory.....	57
	ZÁVĚR	60
	BIBLIOGRAFIE.....	62
	RÉSUMÉ	65
	ANOTACE	70
	PŘÍLOHY	71
	Příloha č. 1: Jmenný rejstřík	71
	Příloha č. 2: Přehled švýcarských francouzsky psaných kulturních periodik.....	73
	Příloha č. 3: Medailony jednotlivých osobností	75

Úvod

„Na území Švýcarska se stýkají čtyři významné jazykové oblasti, jejichž hranice zůstávají již po tisíciletí neměnné. Jde o oblast francouzskou, německou, italskou a rétorománskou.“¹ Společná jazyková a kulturní francouzská tradice fungovala od počátků dějin Evropy a nikdy nebyla přerušena. Francouzský literární kritik Sainte-Beuve přednášel na univerzitě v Lausanne a Albert Thibaudet v Ženevě, naopak francouzskou národnost někdy přisuzujeme Jeanu-Jacquesu Rousseauovi a Mme de Staël. Dále zmiňme jméno významného švýcarského lingvisty Ferdinanda de Saussura, ženevskou školu, literární kritiky Jeana Starobinskeho, Georgese Pouleta...

V oblasti literatury ale situace nebyla vždy jednoznačná. Literatura je psána francouzsky, ale přesto nepatří do francouzské národní literatury. Je psána ve Švýcarsku, ale není švýcarská. Jednotlivé oblasti jsou jazykově natolik vzdáleny, že nelze mluvit o jedné literatuře definované právě na základě jednoho jazyka. A tak každá jazyková oblast má „svou“ literaturu.

Švýcarská francouzsky psaná literatura, kterou se v této práci budeme zabývat, se označuje jako *littérature d'expression française*, *littérature romande* nebo *littérature de Suisse romande*. Slovo *romand* (romandský), které poprvé použil v 18. století historik Abraham Ruchat ve svém díle *Les Délices de la Suisse*² (Švýcarské radosti³), slovníky překládají jako švýcarsko-francouzský, pro účely této práce považujeme za vhodnější používat adjektivum *romandský*: *romandská literatura*, *romandská kultura*, *romandský spisovatel*, jelikož dle našeho mínění tento výraz lépe vystihuje vztah mezi politicko-geografickou příslušností ke Švýcarsku a kulturní příslušností spíše francouzskou. Spojení švýcarsko-francouzský není plně synonymní. Daniel Maggetti ve své práci *L'Invention de la littérature romande 1830–1910*⁴ (Nalezení romandské literatury 1830–1910) cituje Aimého Steinlena,

---

¹ Holeš, J., Kadlec, J.: *Francouzština v Evropě*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2005, s. 125.

² Ruchat, A.: *Les Délices de la Suisse*. Pierre Vander Aa: 1714.

³ České překlady pojmů a děl budou uvedeny vždy pouze při prvním výskytu v textu.

⁴ Maggetti, D.: *L'Invention de la littérature romande 1830–1910*. Lausanne: Éditions Payot 1995, s. 60.

který říká, že označení *romanské Švýcarsko* není náhodné, je v opozici k pojmenování *francouzské Švýcarsko*, jež implikuje kulturní dominanci Francie a závislost na ní.⁵

Tato práce si klade za cíl poukázat na vývoj romanské národní identity a národní literatury ve frankofonních kantonech, které jsou determinované francouzskou jazykovou a kulturní nadvládou, prizmatem dobového tisku.

Dílčími cíli práce je popsat tento vývoj v průběhu 18., 19. a 20. století, nastínit současné tendence romanských literátů, zodpovědět otázku, jakou roli hraje ve švýcarské literatuře Paříž, jaký je postoj francouzského Švýcarska k Paříži a naopak, jak Paříž uznává a oceňuje romanskou literaturu.

Vzhledem k malé informovanosti o dané problematice bylo nezbytné v první etapě pracovat zejména se sekundární literaturou – nejdůležitější zdroj informací představuje čtyřsvazková publikace *Histoire de la littérature en Suisse romande*⁶ (Dějiny literatury v romanském Švýcarsku) vydaná v letech 1995–1999 pod vedením Rogera Francillona. Dílem určujícím orientaci této práce byla studie taktéž Rogera Francillona nazvaná *De Rousseau à Starobinski: Littérature et identité suisse*⁷ (Od Rousseaua ke Starobinskému: švýcarská literatura a identita) z roku 2011.

V dalších etapách práce byla využita primární literatura, a to zejména díky digitalizovaným pracím, které jsou veřejně dostupné na internetu. Jednalo se o díla vzniklá do konce 19. století, na která se již nevztahují autorská práva. Při práci na druhé a třetí kapitole bylo využito digitalizovaného archívu pařížského periodika *Revue des Deux-Mondes*⁸ (Revue Dvou světů).

První kapitola práce se bude zabývat vývojem romanské identity a národní romanské literatury od 18. století a jejich vzájemného vztahu, zachytí rovněž snahu o vymanění se z nadvlády francouzské kultury a definování vztahu vzhledem k Francii. Na začátku této kapitoly se musíme zamyslet nad tím, které sociokulturní

---

⁵ Maggetti, D.: *L'Invention ... op. cit.*, s. 60.

⁶ Francillon, R.: *Histoire de la littérature en Suisse romande*. sv. 1 – 4, Lausanne: Éditions Payot 1996–1999.

⁷ Francillon, R.: *De Rousseau à Starobinski: Littérature et identité suisse*. Lausanne: Presses polytechniques et universitaires romandes 2011.

⁸ Dostupný na <<http://www.revuedesdeuxmondes.fr/>> [2.5.2012].

prvky ovlivňují nebo mohou ovlivnit tvorbu každého autora, a připomenout definice základních pojmů této práce – národní literatura a národní identita.

Ve druhé kapitole bude následovat exkurz do problematiky dobového aktuálního tisku, kde budou představena jednotlivá periodika, jejich vývoj a jejich program a následně pokus o analýzu jejich pohledu na Paříž jako kulturní metropoli a na francouzskou kulturu jako kulturu majoritní.

Ve třetí kapitole se budeme věnovat problematice přijetí a úspěchu romanských spisovatelů v Paříži, jejich oceňování francouzskými literárními cenami a pozornost se zaměří i na pařížské nakladatelské domy, které vydávaly a vydávají prózu, poezii a studie romanských Švýcarů.

Součástí práce jsou přílohy, které obsahují jmenný rejstřík, medailony nejčastěji zmiňovaných osobností a rejstřík představených periodik.

1 Národní literatura jakožto prostředek vedoucí k získání národní identity

1.1 Obecná charakteristika národní umělecké tvorby

1.1.1 Prvky ovlivňující uměleckou tvorbu v romanském Švýcarsku

Obecně tvorbu každého spisovatele či básníka ovlivňují nejen osobní prožitky a zkušenosti, ale také místo, ze kterého pochází, jeho dějiny, mateřský jazyk autora atp. Jednotlivé kantony ve Švýcarsku fungují jako samostatné „státy“, každý má svoji historii, kulturu a také literaturu. V kantonu Fribourg se do umělecké tvorby promítá konzervatismus a katolictví, kanton Valais inspiruje svou přírodou, ale do literatury promítá i tradiční a katolické hodnoty. Ženeva představuje kosmopolitní město ovlivněné protestantismem. Jeho vliv najdeme i v literatuře kantonu Vaud a Neuchâtelu.

I přestože tato území byla dříve německá (francouzština byla přijata za úřední jazyk a nahradila tak latinu v roce 1800), bohatí měšťané preferovali francouzštinu. Mateřským jazykem spisovatelů z romanských kantonů je tedy francouzština, jelikož původní obyvatelé západní Hélvécie nepatřili k alemanským kmenům, nýbrž k Burgundům, kteří přijali vulgární latinu za svůj mateřský jazyk. Tak vzniklo burgundské království na břehu řeky Léman, jehož kulturním centrem se stala Ženeva.

O několik století později sehrála velkou roli reformace, jejímž centrem se stala opět Ženeva, kde zahájil činnost reformátor Jan Kalvín. Protestantství přijala města Lausanne a Neuchâtel. Katolictví zůstalo v kantonech Fribourg a Valais. Toto rozdělení romanského Švýcarska podle náboženství mělo vliv i na vývoj literatury v jednotlivých regionech, a to zejména v tematické oblasti.

1.1.2 Definice pojmů národní literatura a národní identita

Vzhledem k markantnímu vlivu francouzské kultury si romandští spisovatelé kladli otázku: co je švýcarská národní identita? Lze vůbec o národní identitě frankofonních Švýcarů mluvit? Je vymezena právě francouzštinou proti ostatním švýcarským regionům? Může naplněním identity národa být existence národní literatury? Co je to

národní literatura v zemi, která není sjednocená jazykem? Podle Daniela Magettiho, autora publikace *L'Invention de la littérature romande 1830–1910*, se „romanský literární prostor definuje právě svým vztahem k pařížským instancím, který se projevuje odmítavým postojem násobeným skrytou závistí, očekáváním projevu uznání a zároveň přiznáním nedostatečnosti vlastních stran, když si uvědomuje, že jeho vyzařování je podřízeno výkyvům a změnám, které se dějí uvnitř.“⁹

1.1.2.1 Národní literatura

Národní literatura je „soubor všech původních literárních děl autorů jednoho národního společenství, zahrnující jak díla minulosti, tak i literaturu současnosti.“¹⁰ Obecně se termín národní literatura vykládá jako literatura psaná jedním (národním) jazykem a literatura šířící národní identitu, a to zhruba od 8. století našeho letopočtu. Ve Švýcarsku se o výkladu pojmu národní literatura debatuje zejména z důvodu jazykové roztržitosti země, ale jazyková celistvost „není tu podmínkou ani absolutní, ani primární; určujícím činitelem je zde totiž především historická jednota vývoje národního společenství.“¹¹

1.1.2.2 Národní identita

Kolektivní identita (což může být identita národní) se chápe jako vytváření kulturních forem, které jsou specifické pro určité skupiny. Tato kolektivní identita musí být vnitřně posilována kulturní pamětí skrze tradice, mýty a symboly. Národní identita je to, co určuje národ, to, co jej odlišuje od jiných národů. Podle Rogera Francillona¹² se romandští Švýcaři od Francouzů liší v mravech a morálce,

---

⁹ „Le champ littéraire suisse romand ne se définit en dernier lieu que dans son rapport avec les instances parisiennes, dans une relation de répulsion affichée doublée d’envies secrètes, attendant toujours un signe de reconnaissance et avouant par là même l’insuffisance de ses propres instances de consécration, voyant son rayonnement soumis aux fluctuations et aux changements qui se produisent au centre.“

Magetti, D.: *L'Invention ... op.cit*, s. 10.

¹⁰ Vlašín, Š.: *Slovník literární teorie*. Brno: Československý spisovatel 1977, s. 244.

¹¹ Tamtéž, s. 244.

¹² Francillon, R.: *De Rousseau ... op. cit.*

v odlišném vidění světa a jiném postavení náboženství v rámci země. Liší se též postojem k politickým institucím a jazykem – ač se jedná stále o francouzštinu, existují odlišnosti v oblasti lexikální, syntaktické a v přízvuku, přičemž všechny jmenované rozdíly jsou výsledkem historického vývoje.

1.2 Vývoj národní literatury a národní identity v 18., 19. a 20. století

1.2.1 Proti francouzské kulturní nadvládě – 18. století

Už 18. století můžeme označit jako dobu vyhraňování se proti francouzské kulturní nadvládě, zejména v oblasti literární. Je to období přípravné, které vede k definování národní identity a později též národní literatury. Protifrancouzské postoje 18. století měly více příčin. V první řadě to byla expanze Francie, která dobyla původně španělskou oblast Franche-Comté a ovládla Strasbourgu. Romandští Švýcaři taktéž chtěli dokázat, že i oni, jakožto prostý národ horalů, jsou schopni vyspělé tvorby. V 17. století vznikala první periodika a tiskařství, 18. století je stoletím jejich velkého rozvoje. Směrem (přesahujícím pojem literární směr) byl *helvetismus*.

Helvétské povědomí se v romanském prostředí začalo formovat v 17. století v Ženevě a v kantonu Vaud, kde se intelektuálové veřejně přihlašovali ke společné švýcarské identitě, čímž chtěli dát najevo svou odlišnost od Francie. Helvetismus byl tedy odrazem pocitů společnosti, která chtěla dokázat svou nezávislost. Myšlenkovým programem bylo dílo *Lettres sur les Anglais et les Français*¹³ (Dopisy o Angličanech a Francouzích) vydané v roce 1725 v Paříži (mezi intelektuály kolovalo už od počátku 18. století), které srovnává povahu těchto dvou národů a jehož autorem je Béal Louis de Muralt. De Muralt pocházel z Bernu, studoval v Ženevě a určitý čas strávil ve Versailles ve službách Ludvíka XIV. Poté pobýval v Anglii, kde napsal první část dopisů *Lettres sur les Anglais*, které se více než politikou zabývaly charakterem národa. Druhou část díla, *Lettres sur les Français*, napsal až po návratu do Švýcarska, což bylo v roce 1698. Dopisy byly přijaty s nadšením, byly vydány v sedmi reedcích v letech 1725–1728 a dvakrát byly

¹³ Muralt, B. – L de.: *Lettres sur les Anglais et Français, Lettres sur les voyages*. [Paris] 1725, 316 s.

přeloženy do angličtiny. Vypravěč (autor) se představuje jako cestovatel, který studuje mravy jednotlivých národů. Obraz Anglie staví proti obrazu Francie, vyzvedává anglickou svobodu proti francouzské podrobenosti absolutní monarchii. I přestože jsou Francouzi velmi společenští, všechno je jen „pozlátko“. V závěrečných *Lettres sur les voyages* (Dopisy o cestách) se autor ptá, co tvoří švýcarského národního ducha a vyzývá k návratu hodnot svých předků – k prostotě a ke tvrdosti: „Nemíchali nic cizího do své povahy, žili se ctí [...] ale také, řekněme, tito Dobří lidé, protože nechtěli sejít ze svých hor a trochu se vzdělávat, byli úžasně prostí a obyčejní.“¹⁴ Paradoxně - vzhledem k autorově zcestovalosti - říká, že cestovat a poznávat cizí země a též učit se cizí jazyky je zbytečné a je to ztráta času, který bychom mohli strávit lépe, protože cestování mladé lidi mravně kazí. Chce tím zřejmě upozornit na to, že tehdejší helvétským zvykem bylo odjet hledat jiný způsob života, který však nevyhovoval švýcarské povaze, jelikož tehdejší společnost (zejména francouzská) byla jen „*plâtre et vernis*,“¹⁵ šminka a lak. Základním symbolem země, který konstituuje národní identitu, jsou Alpy, ze kterých jejich obyvatelé dříve nesestupovali, nescházeli do údolí a nepotkávali se s cizinci a cizími vlivy. Švýcarsko je národ pastýřů, svobodně žijících ve své zemi. Toto pojetí (které je v rozporu s reálnými dějinami země) se označuje jako *mythe suisse* (švýcarský mýtus) a představuje Švýcarsko jako zemi izolovanou od světa horami, žijící soběstačně ve svobodě a míru.

V této době se rodí pro Švýcarsko typické dva nehmotné principy, neutralita a hluboká nedůvěra ke všemu cizímu, a konstituuje se obraz pacifické země stojící mimo evropské konflikty. Základním tématem pro národní literaturu má být příroda (pro francouzské Švýcarsko Alpy) a dějiny země. Muralt mluví o úpadku doby. Říká, že Helvécie už má zlatý věk za sebou a je na cestě k zániku. Jeho helvetismus má až ideologický charakter, což najdeme i u Rousseaua, který je v romandských literárních dějinách označován za Muraltova obdivovatele a pokračovatele: „Jean-Jacques Rousseau byl velkým obdivovatelem Béata de Muralta a ve svém díle ho

---

¹⁴ „Sans mêler rien d'étranger dans leur caractère, ils ont vécu avec l'honneur [...] mais aussi, dit-on, ces Bonnes gens, pour ne vouloir pas descendre de leurs montagnes et de se former un peu, étaient merveilleusement simples et grossiers.“

Béat de Muralt: *Lettres sur les voyages*, op. cit. s. 301.

¹⁵ Tamtéž, s. 302.

mnohokrát citoval. Od první Rozpravy o vědách a umění (1750) zaujímá postoj naprosto opačný než francouzští filozofové, inspiruje se svými předky a představuje se jako „barbar“, podobně jako autor *Lettres sur les Anglais et les Français*.¹⁶ Např. v díle *Nouvelle Héloïse*¹⁷ (Nová Heloisa) nás uvádí do idylického prostředí u jezera Léman a seznamuje se dvěma čtenáři Muraltova díla: Julií a Saint-Preux, přičemž oběma je vlastní láska k vlasti a obavy z Paříže. Dodává také, že hrdinové jeho děl nejsou Francouzi, ani akademikové, ani filozofové, ale venkované a mladí lidé, a proto mají právo nemluvit správnou francouzštinou, ale „po svém“, a tedy i spisovatel si vyhrazuje právo psát „s chybami.“

Daniel Maggetti označuje Jeana-Jacquesa Rousseaua a Mme de Staël jako *père et mère fondateurs*¹⁸, tj. otec zakladatel a matka zakladatelka romanské literatury. Rousseau se narodil v Ženevě, ale brzy odešel do Francie. Po úspěchu v Paříži se vrátil do Ženevy a začal se podepisovat titulem *Citoyen de Genève* – občan ženevský, což od 19. století vyzvedává většina romanských literárních historiků např. Jean-Pierre Gaberel *Rousseau et les Genevois*¹⁹ (Rousseau a Ženevané), dále vyšel sborník národního ženevského institutu *Jean-Jacques et le pays romand*²⁰ (Jean-Jacques Rousseau a romanská země), nebo sborník z konferencí ženevských profesorů *Jean-Jacques Rousseau jugé par les Genevois d'aujourd'hui*²¹ (Jean-Jacques Rousseau z pohledu dnešních Ženevanů) Ve své době nebyl Rousseau v Ženevě oceňován, velikost jeho myšlenek dokázala společnost ocenit až po jeho smrti.

Ve spojení s romanskými kantony Švýcarska je Rousseau označován za pokračovatele helvetismu. Např. v dopise adresovaném d'Alembertovi pateticky

---

¹⁶ „Jean-Jacques Rousseau a été un grand admirateur de Béat de Muralt qu'il cite à maintes reprises dans son oeuvre. Dès le premier Discours sur les sciences et les arts (1750), il prend le contrepied des philosophes français, s'inspire des Anciens et se présente comme un «barbare», à l'instar de l'auteur des *Lettres sur les Anglais et les Français*.“

Francillon, R.: *De Rousseau ... op. cit.*, s. 24.

¹⁷ Rousseau, J. – J.: *La nouvelle Héloïse*. sv. 1 – 2, Paris: Librairie Garnier Frères, [19--?].

¹⁸ Maggetti, D.: *L'Invention ... op. cit.* s. 245.

¹⁹ Gaberel, J.: *Rousseau et les Genevois*. Paris: Joel Cherbuliez 1858, 155 s.

²⁰ Institut national genevois: *Jean-Jacques et le pays romand*. [Genève]: H. Georg 1878.

²¹ Braillard, J.: *Jean-Jacques Rousseau jugé par les Genevois d'aujourd'hui*. Genève: Jules Sandoz et Fischbacher 1879, 259 s.

vzpomínal na svého otce a rodnou zemi: „Můj otec, když mě objal, se tak chvěl, že to ještě cítím a sdílím: Jeane-Jacquesi, řekl mi, miluj svou zemi. Vidíš tyto dobré Ženevany, jsou to všichni přátelé, jsou všichni bratři, radost a svornost vládne mezi nimi. Jsi Ženevan. Jednou uvidíš i jiné národy, ale i když budeš cestovat jako tvůj otec, stejný nikdy nenajdeš.“²² Helvetismus Rousseaua stejně jako Muralta píše o zemi, která neexistuje reálně, ale která je jejich přáním.

Mère fondatrice (matka zakladatelka), Mme de Staël, původem z Paříže, prožila část svého života ve švýcarském Copettu. I v jejím díle *De l'Allemagne* (O Německu) v kapitole o slavnostech u jezera Interlaken najdeme *mythe suisse*: „Zdá se, že předkové tohoto národa uprostřed něj stále vládou, národ je respektuje, imituje a opakuje. Jednoduchost mravů a lpění na starých zvycích, moudrost a důslednost ve způsobu života nám přibližují minulost a zpřítomňují budoucnost [...] Život v těchto údolích plyne jako řeky, které jím protékají. [...] Cizinec je obdivuje jako zázrak, Helvét je vroucně miluje jako domov.“²³

Díla Benjamina Constanta, jako dalšího známého spisovatele švýcarského původu, nepředstavují zemi z pohledu švýcarského mýtu, Constant se zabýval spíše politicky orientovanými otázkami týkající se národnosti a národní identity. Pocházel z kantonu Vaud, ale studoval v Německu a v Anglii. Jeho pouta k rodné zemi tak byla značně oslabena. V roce 1795 se usadil v Paříži – v době Direktorია mu jeho helvétský původ byl předhazován, jeho touhou bylo stát se francouzským občanem, což se mu nezdařilo: „Je nemožné, aby mi život v Paříži vyhovoval dlouho. I přes kariéru politika je lépe žít v zemi, kde mám nějaké vztahy, kde bych se zařadil do řady pánů, kteří obdělávají své vlastnictví, než použít ještě deset let svého života na

---

²² „Mon père, en m'embrassant, fut saisi d'un tresaillement que je crois sentir et partager encore: Jean-Jacques, me disait-il, aime ton pays. Vois-tu ces bons Genevois; ils sont tous amis, ils sont tous frères: la joie et la concorde règnent au milieu d'eux. Tu es Genevois; tu verras un jour d'autres peuples; mais quand tu voyagerais autant que ton père, tu ne trouveras jamais leur pareil.“

Rousseau, J.-J.: *Lettre à M. d'Alembert sur les spectacles*. Amsterdam: Marc Michel Rey 1758, s. 262.

²³ „On dirait que les ancêtres de cette nation règnent encore au milieu d'elle; elle les respecte, les imite et les recommence. La simplicité des moeurs et l'attachement aux anciennes coutumes, la sagesse et l'uniformité dans la manière de vivre rapprochent de nous le passé et nous rendent l'avenir présent. [...] La vie coule dans ces vallées comme les rivières qui les traversent [...] L'étranger les admire comme une merveille, l'Hélvétien les chérit comme un asile.“

De Staël: *De l'Allemagne*. Paris: Charpentier 1852, s. 123.

to, abych se potloukal ulicemi Paříže [...].²⁴ V době, kdy odešel do exilu s Mme de Staël z důvodu neúspěchu kariéry v Paříži, začalo jeho nadšené profrancouzství upadat. Prohlásil tehdy, že „francouzský národ je zajisté ten nejméně otevřený novým myšlenkám. Chce pouze věci známé, které může pohodlně potvrdit, aniž by je zkoumal.“²⁵

Předrevoluční básník, který naplňoval tradiční hodnoty a jemuž byl vlastní *esprit suisse* (švýcarský duch) a jehož dílo naplnilo myšlenky helvetismu, byl Doyen Bridel. Už Bridel, vlastním jménem Philippe-Sirice, vystihl význam *âme romande* (romanská duše) jako touhu po národnosti. Jeho filozofii i poetickou tvorbu ovlivnilo devět let života v Alpách, kde dospěl k myšlence, že opravdové Švýcarsko je to v alpských regionech, které necht' jsou příkladem ostatním „rovinatým“ kantonům. Sám pocházel z kantonu Vaud a bývá nazýván *premier poète vaudois* (první vaudský básník). Je autorem sbírky *Poésies helvétiques*²⁶ (Helvétská poezie) a v předmluvě se věnuje právě vysvětlení, jaký je úkol národního básníka a národní poezie: „Tato originalita v popisu krajiny a mravů konstituuje národní poezii. [...] Švýcarský básník podává pouze obrazy regionu, kde žije. Ponoří se do Alp a nechá se prodchnout vznešenou a okázalou podívanou. [...] Poté, co věrně vykreslí svou zemi, ukáže švýcarský básník se stejnou věrností její obyvatele. Herci budou stejně opravdoví jako scéna, kterou ukazuje. Nebudou ani Němci, ani Francouzi, ani Italové. Budou Švýcaři, budou svobodní, budou mluvit jako svobodní lidé, prostí, ale moudří, budou jednat jako ctnostní lidé.“²⁷ O tuto svoji teorii opřel i básnickou tvorbu.

---

²⁴ „Il est impossible que la vie de Paris me convienne longtemps. Même comme carrière politique, il vaut beaucoup mieux vivre dans une terre où j'aurais des relations et où je me classerai au rang des propriétaires cultivant leurs possessions que d'employer encore 10 ans de ma vie à battre le pavé de Paris [...].“

Benjamin Constant: *Journal In: Sept cents ans de la littérature en Suisse romande*. Éditions de La Différence: Paris 1991, s. 307.

²⁵ „La nation française est assurément la moins faite pour recevoir des idées nouvelles. Elle veut des choses reçues qu'elle puisse commodément affirmer sans les avoir examinées.“

Benjamin Constant: *Journal Intime In: De Rousseau à Starobinski* de Roger Francillon, 2011, s. 38.

²⁶ Bridel, P. S.: *Poésies helvétiques*. Lausanne: Murer 1782, 247 s.

²⁷ „Cette originalité dans la description des paysages et des moeurs constituent la poésie nationale.[...] Le poète suisse ne présentera que les tableaux de la région qu'il habite. Il s'enfoncera dans les Alpes

Uvedme si ukázkou z básně *Lac Léman* (Lemanské jezero):

„Devant moi sont ces monts, les Alpes fourcilleuses
Qui cachent dans les cieux leurs cimes orageuses:
Tantôt leur front couvert d'immobiles brouillards,
Sous ce voile uniforme évite mes regards; [...]“²⁸

Jeho pohled je nostalgický a v duchu helvetismu vyzvedává primitivní horalské Švýcarsko. Jako pro jednoho z mála pro něj není důležitý jazyk, kterým je národní literatura psána, ale právě obrazy krajiny, mravů a klimatu, které poezie a próza podávají.

Jak bylo řečeno výše, 18. století je obdobím příprav, otázek a úvah, které krystalizují v následujícím století. Romandští umělci vědí, že jazykem se neodliší, je nutné tedy hledat jinde. Je důležité připomenout, že většina spisovatelů následujícího století vychází z myšlenek helvetismu Béata de Muralta a Jeana-Jacques Rouseaua. Konec 18. století ve Švýcarsku ovlivnila francouzská revoluce, když v roce 1792 bylo revolučním vojskem obsazeno nejprve Savojsko a poté i Švýcarsko.

1.2.2 Období podřízenosti – 1. polovina 19. století

Daniel Maggetti toto období nazývá *sous-champ dominé*²⁹, což bychom mohli do češtiny volně převést jako „období podřízenosti“. V tomto období teprve vzniká kolektivní touha po regionální a posléze národní literatuře, probouzejí se diskuze o tom, jak by tato národní literatura měla vypadat a jaké by měly být její cíle.

---

et se pénètre de leur spectacle solennel et sublime.[...] Après avoir peint son pays d'après nature, le Poète Suisse montrera ses habitants avec la même fidélité. Ses acteurs seront aussi vrais que la scène qu'il présente. Ils ne seront ni Allemands, ni Français, ni Italiens; ils seront Suisses, libres, ils parleront comme des hommes libres, pauvres mais tranquilles et sages, ils agiront comme des hommes vertueux.“

Bridel, P. S.: *Poésies ... op. cit.*, s. 9 – 13.

²⁸ „Přede mnou jsou ty hory, Alpy [...].

jenž v nebi skrývají své bouřlivé vrcholky,

zatímco jejich svahy pokryté nehybnými mlhami,

pod tímto uniformním závojem se skrývají mým pohledům [...].“

Bridel, P. S.: *Poésies ... op. cit.*, s. 94.

²⁹ Maggetti, D.: *L'Invention ... op. cit.*, s. 23.

V roce 1798 (přesně 24. ledna) dala Revoluce v kantonu Vaud francouzským vojskům záminku vstoupit na švýcarské území. Celé Švýcarsko bylo obsazeno napoleonskými vojsky a byla zde vyhlášena Helvétská Republika, stala se tak jakýmsi francouzským protektorátem. V roce 1803 byl Napoleon donucen obnovit částečnou autonomii země, a tak vyhlásil obnovení konfederace. K úplnému obnovení nezávislosti Švýcarska však došlo až v roce 1815 na Vídeňském kongresu, kdy se k zemi připojují kantony Ženeva, Neuchâtel a Valais. Probouzejí se debaty o literatuře a vyvstávají různé názory na to, jak se vypořádat s tradicí francouzské literatury. I když se spisovatelé snaží poukázat na odlišnosti a specifika, uznávají, že jejich literární prostředí je stále podřízeno tomu francouzskému, což se nazývá (jak už bylo výše uvedeno) jako *sous-champ dominé*.

Romandští spisovatelé této doby se veřejně k romantismu nepřihlásili, nicméně touha po samostatné národní romanské literatuře, romanské identitě, vypořádání se s francouzskou literární tradicí, švýcarský mýtus, helvetismus, opěvování alpské přírody, to všechno jsou pojmy, které můžeme zařadit do romantismu. Nejkritičtější pohled vůči Francii zaujímá Rodolphe Töpffer. O francouzské literární produkci mluví skepticky, s humorem i ironicky a vždy z jeho slov sálá nespokojenost z minoritního postavení romanské literatury, ale je šťastný, když je jeho dílo vydáno v Paříži jako ukázka regionální tvorby, která vyzvedává Alpy jako symbol nejhlubší švýcarské národní identity, čímž navazuje např. na Doyena Bridela. I když ho jeho úvahy vedou k hledání krásy v umění, odmítá lartpourlartismus, který je podle něj pouhou formou pro formu. Podle Töpffera může krása vyniknout pouze tehdy, pokud je vyjádřením pravdy přírody a její intimní znalosti. V souladu s romanskou kritikou odmítá romantismus, ač sám cestopisy v romantickém duchu psal. Byly vydány souhrnně v Paříži v roce 1841 jako *Nouvelles genevoises*³⁰ – Ženevské povídky a Sainte-Beuve v *Revue des Deux-Mondes* prohlásil, že Töpfferovo dílo má své právoplatné místo i za hranicemi Ženevy. Romantické francouzské cestopisy Töpffer paroduje např. v cestopise *Grand Saint-Bernard*³¹ (Velký Saint-Bernard) z roku 1839. Zabývá se i otázkami francouzského národního charakteru a jeho vlivem na „čestné Ženevany“, čímž

³⁰ Töpffer, R.: *Nouvelles genevoises*. Paris: Librairie de L. Hachette et Cie 1865, 401 s.

³¹ Töpffer, R.: *Grand Saint-Bernard*. In: Töpffer, R.: *Nouvelles genevoises*. Paris: Librairie de L. Hachette et Cie 1865, s. 359–380.

navazuje na helvetismus 18. století. Proti tomu Jean-Jacques Porchat, profesor římského práva a literatury na univerzitě v Lausanne, ve svých *Souvenirs poétiques de Valamont*³² (Poetické vzpomínky na Valamont) říká, že Paříž bude navždy metropolí pro frankofonní švýcarskou literaturu, takže francouzští umělci pro ně budou spoluobčané. Podobnou pozici zaujal i Juste Olivier, profesor historie taktéž na lausannské univerzitě, kterého k Francii poutalo i osobní přátelství s literárním kritikem a spisovatelem Sainte-Beuvem, díky kterému byl publikován i ve Francii a mohl jí tak ukázat jádro švýcarské kultury: krajinu, legendy, tradice... Podle Oliviera spočívá role romandského Švýcarska v tom, aby v sobě zachovala francouzského ducha, který odlišuje francouzsky psanou švýcarskou literaturu od literatury v ostatních kantonech. Zdůrazňoval tedy důležitost udržení a rozvíjení kontaktů s Francií, které by romandskou literaturu velmi obohatily a napomáhaly jejímu rozvoji. Olivier je autorem např. díla *Canton de Vaud* (Kanton Vaud), básnických sbírek *Chansons du soir* (Večerní písně), nebo *Chansons lointaines* (Daleké písně) a podle Rogera Francillona právě Olivierovo dílo vedlo ke krystalizaci národní identity. Olivierovo dílo je spjato s alpskou krajinou, s okolím jezera Léman, s národními hrdiny, s tradicemi a zvyky, což z něj dělá nejvýraznějšího představitele generace švýcarských romantiků.

Vztahy s Francií negativně ovlivnila revoluce v roce 1848. V této době se také v romandském Švýcarsku probouzí zájem o německou kulturu. Taktéž nová ústava dává Švýcarsku tvář moderního státu a statut jediné federace v Evropě. V polovině století se na poli literatury odehrávají generační výměny. Umírá Rodolphe Töpffer a také Alexandre Vinet, jehož literární kritiky publikovala pařížská revue *Le Semeur* (Rozsévač). Vinetova kritika je moralistní, vždy se snaží identifikovat se s autorem díla, vcítit se do něj, vede dialog s velkými spisovateli, ale nebojí se dílo odmítnout, nesouhlasí např. s mísením jednotlivých žánrů. Zároveň si je vědom potřeby „velkých autorů“ pro výchovu mladých. Jeho úvahy o literatuře jsou založeny na jazyce, který má božský původ. Vinet nepožaduje oddělení Paříže a romandského Švýcarska, zaujímá moralistní postoj, chce obecné oživení literatury, ale ne ze strany čtenářů a kritiků, nýbrž ze strany spisovatelů, protože (podobně jako říkala Mme de Staël) literatura je obrazem společnosti. Vzorová literární tvorba musí

---

³² Porchat, J. – J.: *Souvenirs poétiques de Valamont*. Lausanne: Georges Bridel 1864, 347 s.

být psána korektní francouzštinou a musí odrážet křesťanské náboženství. To proto, aby byla dodržena definice civilizace. „Společnost, která neumí svůj jazyk, nesplňuje podmínky opravdové civilizace.“³³ Správnému jazyku se naučíme nejlépe četbou a analýzou děl správných autorů, a tak Vinet od roku 1829 postupně vydal tři díly antologie *Littérature de l'enfance*³⁴ (Literatura dětství), která sloužila ve švýcarských školách až do druhé světové války jako antologie vzorové literatury. Francouzština je podle Vineta „cizím jazykem,“ protože místa, kde je tento jazyk používán správně, jsou kraji Vaudois vzdálena a podle toho je nutné ji studovat. Co se týká literatury, je důležité poznání, že romanská literatura může existovat a fungovat nezávisle na literatuře francouzské: „Romanské Švýcarsko musí mít národní literaturu, je jí hodno, je jí schopno.“³⁵

1.2.3 Období zaujímání pozic – 2. polovina 19. století

Toto období Maggetti nazval *champ de positions*³⁶, tedy jako dobu zaujímání pozic. Jakých pozic, to bude objasněno v této podkapitole.

Po smrti Töppffera a Vineta se dostává ke slovu mladá generace, jejímž nejvýraznějším reprezentantem je Henri-Frédéric Amiel. Negativním dopadem vzdalování se francouzské literatuře je zpomalení literárního vývoje. Romanská literární scéna nereagovala na avantgardu, ale zůstala tematicky i formálně velmi konzervativní. I tak se ve druhé polovině 19. století stává z *sous-champ dominé* (pole podřízenosti) *champ de positions* (pole, které zaujímá pozice). Rodí se *Suisse romande* (romanské Švýcarsko), což dříve bylo pouhé *Suisse française* (francouzské Švýcarsko) a tato doba je ve švýcarských literárních dějinách označována jako *l'âge d'or de la littérature nationale*, tedy zlatý věk národní literatury. Henri-Frédéric Amiel ve své habilitační práci *Du mouvement littéraire*

---

³³ „Une société qui ne sait pas sa langue, n'est pas dans les termes d'une civilisation véritable.“

Vinet, A.: *Chrestomatie* In: Maggetti, D.: *L'Invention ... op. cit.*, s. 36.

³⁴ Vinet, A.: *Littérature de l'enfance*. Lausanne: Georges Bridel 1856, 466 s.

³⁵ „La Suisse romande doit [...] avoir une littérature nationale; elle en est digne, elle en est capable.“

Töppffer, R.: *Album de la Suisse romande*, 1er volume In: Maggetti, D.: *L'Invention ...op. cit.*, s. 45.

³⁶ Maggetti, D.: *L'Invention ...op. cit.*, s. 9.

*dans la Suisse romane*³⁷ *et de son avenir* (O literárním vývoji v románském Švýcarsku a o jeho budoucnosti) pracuje s myšlenkou, že romanský kulturní prostor se odráží v literatuře, mluví o přítomnosti *âme romande* a národní literaturu spojuje s životem národa. „Není národní literatury bez národního života. [...] Literatura je národní život, [...] který se projevuje skrze psané slovo.“³⁸ Amiel říká, že pokud existuje literární život, existuje i národní literatura, která předpokládá existenci národního života a pokud existuje národní život, musí být i duše, princip. Vyzdvihuje různost jednotlivých frankofonních kantonů. Právě různost je charakteristikou romanské identity. *Âme romande* je syntézou *esprit genevois* (ženevského ducha) a citlivosti kantonu Vaud (protestantské kantony). Katolické kantony Fribourg a Valais by se podle Amiela měly inspirovat dynamickými protestantskými kantony. Pro *âme romande* definuje tři období: kalvinismus, revoluci probuzenou Rousseauovou Společenskou smlouvou a syntézou těchto dvou období vzniká třetí – demokracie. Amiel je první, kdo otázku identity považuje za základní. Francouzské literatuře vytýká centralizovanost. V její decentralizaci vidí možnost, jak dát pařížské literatuře svěžího ducha. Odmítá tvrzení, že romanská literatura je příliš maloměstská a jejím posláním je role prostředníka, spojovatele mezi kulturou francouzskou a německou. Romanskou literaturu označuje v závěru své habilitační práce jako tělo, které hledá svou duši. Jeho závěrečné shrnutí je známé mezi všemi romanskými literárními teoretiky:

„Existuje románské Švýcarsko? Ne.

Může existovat? Ano.

Musí existovat? Ano.

A co je literární pohyb v románském Švýcarsku?

Tělo, které hledá duši.“³⁹

---

³⁷ Nejedná se o překlep – v zadání práce bylo opravdu slovo *romane*, jak Amiel v úvodu vysvětluje, nechtěl zadání práce měnit.

³⁸ „Il n'y a pas de littérature nationale sans vie nationale. [...] La littérature est la vie nationale [...] en tant que manifestée par la parole écrite.“

Amiel, H-F.: *Du mouvement littéraire dans la Suisse romane et de son avenir*. Genève: E. Carey 1849, s. 4.

³⁹ „Y a-t-il une Suisse romane? Non.

Une Suisse romane peut-elle être? Oui.

Představy o národním umělci tvořícího v duchu hesla „umění, hory, vlast“ splňoval Eugène Rambert, autor literární série oslavující švýcarské Alpy – *Les Alpes suisses*⁴⁰. Cílem této šestidílné publikace bylo vytvořit encyklopedii alpského světa. Tato práce ho proslavila pouze ve Švýcarsku, kdežto jeho literárně kritické práce a biografie vnesly jeho jméno i do jiných zemí. „Psaní biografii je jedním z prvních známek konstituování literární historie“⁴¹ (a literární historie je součástí národní literatury) a právě Rambert se jako jeden z prvních věnoval biografii jednotlivých romanských umělců. V roce 1874 vydal sbírku studií *Écrivains nationaux*⁴² (Národní spisovatelé). V předmluvě definoval tři typy romanských literátů:

- 1) spisovatelé, kteří si jako cílovou skupinu zvolí určitou malou část veřejnosti – stranu, církev, společenský kruh;
- 2) spisovatelé, kteří se o nikoho nestarají a nezajímají a jdou si vlastní cestou, ve všem jsou upřímní a nehledí na úspěch;
- 3) poslední jsou spisovatelé, kteří utíkají z nevděčného divadla jinam, kde budou moci svobodněji dýchat a dostane se jim většího ohlasu.

Problémem švýcarských spisovatelů je podle něj nedostatek samostatnosti při tvorbě literárních děl, což je dáno malou rozlohou země, politickou situací a vývojem společnosti. Rambert se též snažil o větší spojení a vzájemné poznání německé a frankofonní části země, sám se s německou literaturou a filozofií seznámil při svém pobytu v Curychu.

Výsledkem debat, diskuzí a studií první poloviny 19. století o národě a identitě je samostatná romanská literatura, která je v druhé polovině 19. století charakteristická nacionalismem a puritánským a moralizujícím protestantismem. Vycházejí kulturně literární revue jako *Bibliothèque universelle* (Světová knihovna),

---

Une Suisse romane, doit-elle être? Oui.

Et qu'est-ce que le mouvement littéraire dans la Suisse romane?

Un corps qui cherche une âme.“

Amiel, H.-F.: *Du mouvement ...op. cit.*, s. 64.

⁴⁰ Rambert, E.: *Les Alpes suisses*. Bale et Genève: H. Georg 1871, 331 s.

⁴¹ „L'écriture des biographies est l'un des premiers signes de constitution d'une histoire littéraire.“

Maggetti, D.: *L'Invention ...op. cit.*, s. 176.

⁴² Rambert, E.: *Écrivains nationaux*. Genève: A. Cherbuliez 1874, 334 s.

La Semaine littéraire (Literární týden). Objevují se první přehledy dějin literatury: *Études sur l'histoire littéraire de la Suisse française, particulièrement dans la deuxième moitié du XVIIIe siècle*⁴³ (Studie o literárních dějinách francouzského Švýcarska, zvláště o druhé polovině 18. století) Eusèba-Henriho Gaullieura z roku 1856, *Histoire littéraire de la Suisse française*⁴⁴ (Dějiny literatury francoouzského Švýcarska) Philippa Godeta z roku 1890, *Histoire littéraire de la Suisse romande*⁴⁵ (Dějiny literatury romandského Švýcarska) Virgila Rossela z let 1889–1891.

Národní literaturu představují ale především samotné prozaické a poetické texty jednotlivých autorů, jejich ukázky (jakožto národní kulturní dědictví) jsou sebrány do antologií a jejich cílem je potvrdit její reálnou existenci. První antologií byla *Chrestomahtie*⁴⁶ (Antologie) Alexandra Vineta z let 1829–1830, dále *Anthologie scolaire*⁴⁷ (Škoní antologie) Louise Dupraze a Emila Bonjoura, *Les poètes vaudois contemporains*⁴⁸ (Současní vaudští básníci) Adama Vuilleta z roku 1870, reedice *Poésies genevoises*⁴⁹ (Ženevská poezie) Marca Monniera z roku 1879, sbírka *Poètes Neuchâtelois*⁵⁰ (Básníci z Neuchâtelu) vydaná Societé de Zofingue, sbírka *En pays romand*⁵¹ (V romandské zemi) vydaná Societé de Belles-lettres z roku 1882, sbírka *Chant du pays*⁵² (Zpěv země), na jejíž realizaci se podílel Eugène Ramberta, z roku 1883.

Směřování literatury určuje literární kritika, která se prezentovala skrze literární nebo literárně-kulturní noviny, časopisy a revue. V první polovině století

---

⁴³ Gaullieur, E. – H.: *Études sur l'histoire littéraire de la Suisse française, particulièrement dans la deuxième moitié du XVIIIe siècle*. Genève / Paris: Ch. Gruaz et J. Chrebuliez / Joël Chrebuliez 1856, 318 s.

⁴⁴ Godet, P.: *Histoire littéraire de la Suisse française*. 2. vyd., Delachaux & Niestlé 1895, 631 s.

⁴⁵ Rossel, V.: *Histoire littéraire de la Suisse romande*. [Lausanne] H. Georg 1889, 1169 s.

⁴⁶ Vinet, A.: *Chrestomatie*. Lausanne: Georges Bridel 1871.

⁴⁷ Dupraz, L., Bonjour, E.: *Anthologie scolaire*. [Lausanne] A. Borgeaud 1895, 490 s.

⁴⁸ Vuillet, A.: *Les poètes vaudois contemporains*. Lausanne: Georges Bridel 1870, 317 s.

⁴⁹ *Poésies genevoises* vydal nejprve F. Richard v roce 1871, Marc Monnier připravil reedici. *Poésies genevoises*. Genève: F. Richard 1871 (sv. I., II.) / 1874 (sv. III.).

⁵⁰ Societé de Zofingue: *Poètes neuchâtelois: fragments & notices par la Section neuchateloise de la Société de Zofingue*. Neuchâtel / Genève: Sandoz / Desrois 1879, 404 s.

⁵¹ Société de Belles-Lettres: *En pays romand*. Nechâtel / Lausanne / Genève 1882.

⁵² Arthur Imer-Cuno: *Chants du pays: album lyrique de la Suisse romande*. Lausanne: Imer-Cuno 1883, 470 s.

odmítala romantismus, ve druhé se postavila proti naturalismu Flauberta a Zoly. Romanská literatura měla být podle kritiky prostá, měla vyzvedávat venkovskou obyčejnost proti zkorumpovaným městům, hrdinou měl být vzorný člověk, nebo chudák, který odjel hledat štěstí do Paříže, kde ho ale potká bída a neštěstí. Spisovatelé, kteří se rozhodli odejít do Paříže, byli totiž považováni za zrádce. Philippe Godet, autor dějin romanské literatury, s tím však nesouhlasí a za příklad si bere Rodolpha Töpffera. Můžeme psát kdekoliv, ale důležité je zůstat sám sebou, zůstat romanským Švýcarem a být na to pyšný. Díky tomu, že odejdeme do jiné země, získáme nové čtenáře, kterým budeme moci vyprávět o naší zemi.

Vyřčením toho, že existuje národní literatura, však nekončí diskuze o národní identitě, ani o vztahu k Francii, nýbrž pokračují během 20. století.

1.2.4 Nový rozvoj – 20. století

Na počátku 20. století zažívá Švýcarsko velký ekonomický rozvoj, obraz Švýcarska jako prosté pastevecké země se mění. První desetiletí tohoto století, přesně rozmezí let 1895–1914 bývá označováno jako *Belle époque*. Přívlastek „belle“ proto, že v Evropě zavládl mír a ekonomický růst, což byl důsledek druhé průmyslové revoluce. Neočekávaným důsledkem ekonomického rozvoje země byl příliv imigrantů, což se v literatuře projevilo tendencí k nacionalismu. Nové století přineslo novou generaci i nové koncepce literatury. Skupina umělců okolo revue *Voile latine* (Latinská plachetnice) v prvních letech nového století vyzývá k návratu k tradičním literárním hodnotám a chtějí nalézt amielovské *l'âme et le corps* – duši i tělo země. Později diskuze o národní literatuře a národní identitě získávají politický charakter, je založena *Nouvelle Societé Helvétique* (Nová helvétská společnost), jejímž cílem je znovu probudit *esprit national*, národního ducha.

1.2.4.1 První polovina 20. století

Na počátku století si Gonzague de Reynold a Robert de Traz, vůdčí osobnosti okolo revue *Voile latine*, kladli dvě otázky:

1) „Může Švýcarsko i přes jazykové rozdíly mít svoji literaturu nebo národní umění?“

2) „Jaké by byly tradice tohoto umění či této literatury?“⁵³

Nejpozitivněji se v této anketě vyjádřil člen starší generace, Virgile Rossel: „Píšeme naším jazykem, ale myslíme švýcarsky.“⁵⁴ Mladá generace zastoupená např. Ramuzem odpověděla, že národní literatura je pro ně literatura kantonu, který má své dějiny, své zvyky, svůj jazyk. Charles-Ferdinand Ramuz hledal od počátku své tvorby styl, který by nejlépe vystihoval jeho zemi. Skrze postavy svých románů hledá svou vlastní identitu, kterou nachází v rodném kraji. Nejzřetelněji se touha napsat *un roman suisse* (švýcarský román) projevila v románu *La Vie et la Mort de Jean-Daniel Crausaz*⁵⁵ (Život a smrt Jeana-Daniela Crauzase): „Jean-Daniel Crausaz představuje typ. Podobá se mnoha mladým lidem z našeho kraje. Je citlivý, snivý, hrdý a neklidný jako oni. Hledá se a nikdy se nenajde. Chce něco říct, ale zůstává němý.“⁵⁶ Hlavní hrdina dalšího Ramuzova románu *Aimé Pache*, vaudský malíř, žije v Paříži, ale stejně jako Ramuz poznává, že to není jeho domov. Stejně jako Ramuz i Edmond Gilliard, jeden ze zakadatelů časopisu *Les Cahiers vaudois* (Vaudské sešity), prožil v Paříži tzv. *dépaysement culturel* (vytržení z kulturního prostředí). Gilliard se věnoval úvahám o významu slova „národní“ (jazyk, literatura) a „národ“. Říká: „musíme se s tím smířit, nejsme národ jako ostatní, jsou jisté věci - národní, které nebudeme nikdy mít. My jsme „ustanovení“ v národ, nejsme jím „přirozeně“, jsme organizováni, nejsme organismus. [...] Být Francouz, Ital nebo, Němec, to znamená být sám sebou, být Švýcar znamená být občanem. [...] Jsem Švýcar jenom jako určitý druh Francouze.“⁵⁷ Vlastní jazyk je to, co mu chybí k naplnění

---

⁵³ 1. „La Suisse peut-elle, selon vous, posséder malgré ses différences de la langue, une littérature ou un art national?“

2. „Quelles seraient les traditions de cet art ou de cette littérature?“

Francillon, R.: *Histoire de ... op. cit.*, s. 234.

⁵⁴ „Nous écrivons dans notre langue, mais nous pensons en Suisses.“

Rossel, V.: *Histoire littéraire de la Suisse romande* In: Francillon, R.: *De Rousseau ... op. cit.*, s. 66.

⁵⁵ Ramuz, Ch. – F.: *La Vie et la Mort de Jean-Daniel Crausaz*.

⁵⁶ „Jean-Daniel Crausaz est un type. Il ressemble à beaucoup de jeunes gens de notre terre vaudoise. Il fut, comme eux, tendre, rêveur, orgueilleux et inquiet. Il se chercha toujours sans jamais se trouver. Il avait quelque chose à dire et il resta muet.“

Charles-Ferdinand Ramuz In: Francillon, R.: *Histoire de la ... op. cit.*, sv. 2, s. 441.

⁵⁷ „Il faut que nous résignons; nous ne sommes pas une nation comme les autres; il y a certaines choses que, nationalement, nous n’aurons jamais. Nous sommes „institué“ en nation, nous ne

opravdového národa, literatury. Hledání svébytného jazyka se projevilo v jeho prozaickém díle, hraje si se slovy, dává slovům vlastní etymologie, parodizující definice atp. Pro Charlese-Alberta Cingriu existuje dvojí Švýcarsko: kultivované neboli aristokratické, označované též konzervativní, nebo latinské, a pak Švýcarsko radikální, rousseauvské a protestantské.

Nejaktivnějším organizátorem romanského literárního a kulturního života své generace byl Robert de Traz. Od roku 1906 vedl revue *Voile latine*, v letech 1911–1913 *Feuillets, revue de culture suisse* (Listy, revue švýcarské kultury), v roce 1920 založil *Revue de Genève* (Ženevská revue). Revue *Feuillets* vedl v duchu předválečného nacionalismu, který byl příčinou jeho odchodu z revue *Voile latine*. De Traz si kladl otázku, jaký postoj má Švýcarsko zaujmout k cizincům a zdůrazňuje potřebu švýcarských (národních) hodnot. Po válce se od nacionalismu odklonil, protože Švýcarsko má podle de Traze být spojovatelem kultur, zejména té německé a francouzské. Robert de Traz znovu vnáší do romanské literatury pojem mýtus. „Švýcarská kultura znamená nejen hledání a rozvoj toho, co opravdového švýcarského kolem nás již existuje, ale také vytváření nových helvétských hodnot. Je to mýtus, řekli bychom. Ale mýtus provokuje touhy a vede je.“⁵⁸ Stejně ideje jako de Traz měl i Gonzague de Reynold, který byl fribourgskou univerzitou v roce 1957 navržen na Nobelovu cenu za literaturu, dnes však patří mezi autory zapomenuté. De Reynold po ukončení studia odjel do Paříže, protože Švýcarsko se mu zdálo příliš těsné, kde se toužil prosadit v literárním světě a získat francouzskou národnost. V Paříži ho ovlivnily nacionálně orientované myšlenky Maurice Barrèse, které pak s Robertem de Trazem prosazoval v revue *Voile latine*. Po této své myšlenkové konverzi dospěl k názoru, že základním úkolem opravdového švýcarského spisovatele je tvořit poezii národní síly a najít v literární tvorbě z hlediska estetiky

---

sommes pas „naturés“ tels, nous avons une organisation, nous ne sommes pas un organisme. [...] Etre français, italien ou allemand, c'est être soi; être suisse, c'est être citoyen. [...] Je ne suis suisse que par une certaine façon d'être français.“

Francillon, R.: *De Rousseau ... op. cit.*, s. 72.

⁵⁸ „Culture suisse signifie non seulement la recherche et la mise en lumière de ce qui existe autour de nous véritablement suisse, mais encore la création de nouvelles valeurs helvétiques. C'est un mythe, dira-t-on. Mais un mythe provoque des désirs et les oriente.“

De Traz, R. In: Francillon, R.: *De Rousseau ... op. cit.*, s. 70.

formy typicky helvétské. Správnou básnickou tvorbu ukázal ve sbírce *Au pays des aïeux*⁵⁹ (V zemi předků) z roku 1902. Jeho pojetí Švýcarska neodpovídá reálnému obrazu demokratické země garantující svobodu. Tato filozofie se nazývá *neo-helvetismus* a většinou vyjadřuje pocit jednoty a podtrhuje různost země jako její základní charakteristiku a odlišující prvek (v oblasti kultury) vzhledem k jiným zemím. Reynoldovým inspirátorem byl Doyen Bridel a analýzou literárních děl psaných v duchu helvetismu hledá zákady *âme de la Suisse*, duše Švýcarska. Po druhé světové válce jej oslovily křesťanské ideje, začal horlivě studovat dějiny Evropy, dvacet let pracoval na sedmi dílech *Formation de l'Europe*⁶⁰ (Utváření Evropy). Dějiny považuje za výtvar lidské vůle a inteligence. Abychom pochopili přítomnost a připravili se na budoucnost, je nutné vrátit se ke kořenům. Vyděluje dvě Evropy. Jednak kontinentální Evropu svázanou s Asií a jednak západní Evropu, která je téměř poloostrovem mezi Středozemním mořem a Atlantikem. Klade si otázku: co tvoří Evropu? Kam směřuje? Budoucnost vidí ve federálně sjednocené Evropě, ve které by mělo své místo i Švýcarsko zachovávající své tradice.

1.2.4.2 Druhá polovina 20. století

Otázky romandské identity se obnovují v druhé polovině století⁶¹, tentokrát dostávají politický charakter, a zdají se být překonány na konci 80. let, kdy se romandské regiony sjednocují vlastními romanskými médii: rádiem, televizním kanálem (*Télévision suisse romande – TSR*) a samozřejmě tiskem. Na univerzitě v Lausanne bylo v roce 1965 založeno *Centre des recherches sur les lettres romandes* (Výzkumné centrum pro romandskou literaturu). Období 30. let bylo dobou rozvoje: nové revue, nová vydavatelství, který byl však přerušen válkou. Válečná léta směřovala v literatuře k tématům duchovní obrany země a nalezení nové Evropy. Po

---

⁵⁹ Reynold, G.: *Au pays des aïeux*. C. Eggimann 1902.

⁶⁰ Reynold, G.: *Formation de l'Europe*. Egloff 1944–1957.

⁶¹ např. Pichard, A.: *La Romandie n'existe pas*. Lausanne: Éditions 24 heures, 1978.

Seiler, D., Knüsel, R. (dir.): *Vous avez dit Suisse romande – Une identité contestée*. Lausanne: Editions 24 Heures 1989.

Bridel, Y.: *Y a-t-il une littérature romande aujourd'hui?* In: Seiler, D., Knüsel, R. (dir.): *Vous avez dit Suisse romande – Une identité contestée*. Lausanne: Editions 24 Heures 1989.

skončení války se skupina umělců a intelektuálů (např. Marcel Raymond) rozhodla obnovit evropský dialog a uspořádala první mezinárodní setkání v Ženevě (*Rencontre Internationales de Genève*), jehož tématem byl *Esprit européen* (Duch Evropy). Sešli se zde zástupci Francie, Itálie, Anglie, Německa a Maďarska. Tato konference obnovila *esprit de Genève*, o kterém mluvil Robert de Traz. Cílem bylo sjednotit západní a východní Evropu napříč generacemi i ideologiemi. V roce 1962 vzniká *Alliance culturelle romande* (Kulturní romandská aliance), která během následujících dvaceti pěti let vydává sešity o romanském kulturním životě. Objevují se též literárně-historická díla: *La Suisse romande au cap du XXe siècle*⁶² (Romanské Švýcarsko na sklonku 20. století), *Ecrivains d'aujourd'hui – La littérature romande en vingt entretiens*⁶³ (Spisovatelé dneška – Romanská literatura ve dvaceti rozpravách) a *L'Histoire de la littérature en Suisse romande*⁶⁴ v letech 1996 až 1999 pod vedením Rogera Francillona. Z univerzitních prací jmenujme *L'Invention de la littérature romande 1830–1910*⁶⁵ Daniela Magettiho. Důležitou událostí pro frankofonní Švýcarsko byl i vstup do Mezinárodní organizace Frankofonie v roce 1989.

Vraťme se k problematice národní identity. V 60. letech vzniklo dílo *La Suisse ou L'histoire d'un peuple heureux*⁶⁶ (Švýcarsko aneb Dějiny jednoho šťastného národa), jehož autorem je Denis de Rougemont, bojovník za sjednocenou Evropu, který vynikl myšlenkami helvetismu a politického uspořádání Švýcarska, kde nabízí nové, moderní pojetí národní identity. Říká, že „identita národa nebo společenství už nebude definována zeměměřiči, kordonem celníků a simplifikujícími a přísnými dekrety vyhlášenými hlavním městem [...]“⁶⁷ Švýcarsko je svým politickým uspořádáním vzorem pro celou Evropu. Federace, kterou je Švýcarsko už několik století, by měla být cílem moderní sjednocené Evropy, kde si každý národ

⁶² Brechtold, A.: *La Suisse romande au cap du XXe siècle*. Lausanne: Payot 1966.

⁶³ Bevan, D.: *Ecrivains d'aujourd'hui – La littérature romande en vingt entretiens*. Lausanne: Editions 24 Heures 1986, 209 s.

⁶⁴ Francillon, R.: *L'Histoire de la ... op. cit.*

⁶⁵ Maggetti, D.: *L'Invention ... op. cit.*

⁶⁶ Rougemont, D.: *La Suisse ou L'histoire d'un peuple heureux*. Paris: Hachette 1965.

⁶⁷ „L'identité d'un peuple ou d'une communauté ne sera plus définie par des arpenteurs, des cordons douaniers et des décrets simplistes et rigides promulgués par une capitale [...]“

Rougemont, D.: *La Suisse et l'Europe*. In: *Sept cents ans ... op. cit.*, s. 810.

zachová svůj vlastní charakter, ale zároveň bude fungovat centrálně, díky čemuž bude její pozice v rámci uspořádání světa silnější. Rougemont připomíná, že není první, kdo by dával Švýcarsko za vzor: připomíná Rousseaua, Mme de Staël, Benjamina Constanta, Alexandra Vineta nebo Roberta de Traze. Rougemont řekl jednou o Francii: „Francie je zemí, na niž si rád stěžuji. Švýcarsko je zemí, jíž nejvíc přeju, aby svěřila svůj tajný půvab evropské budoucnosti [...] Protože Švýcarsko vlastní tajemství nebo spíše ono je tím tajemstvím.“⁶⁸ Ke stejné generaci patří i Jacques Mercanton, jeho Evropa ale není sjednocena politicky, nýbrž kulturně. Nicméně právě Mercanton odmítal existenci romanské literatury – sám se vnímal jako spisovatel francouzského jazyka stejné úrovně, jako spisovatelé metropolitní Francie. Dalším spisovatelem této generace je Gustave Roud, jehož postoje k romanské literatuře byly od předchozích dvou naprosto odlišné. Jeho poezii i próze vévodí švýcarská příroda, venkov, hory. Jeho dílo je oslavou země, věčného a mytického venkovanství předků. Věnoval se i překladu zejména německých romantických básníků. Myšlenky regionalismu Gustava Rouda ovlivnily poválečnou generaci umělců, např. Maurice Chapaze a Jacquese Chessex, který v roce 1953 založil revue *Pays du lac* (Země jezera), jejíž název měl evokovat právě regionalismus. Sám Chessex zdůrazňuje sepětí romanské literatury s náboženstvím (protestantským), a to už od 16. století zejména v kantonu Vaud.

Zatím posledním mezníkem v problematice definování romanské národní literatury byla doba existence vydavatelství Bertil Galland. Jeho zakladatel Bertil Galland viděl, že romanská literatura může uspět i za hranicemi regionu, a tak v roce 1972 založil své vlastní vydavatelství. V Paříži podepsal smlouvy s vydavatelstvím Grasset, později s vydavatelstvím Gallimard, o spolupráci na některých edicích. Po celá 70. léta tak byl klíčovým vydavatelem romanské literatury, vydával jak autory starší a známé, tak mladé začínající. Vydavatelství fungovalo pouhých deset let. V roce 1982, tedy v roce zániku vydavatelství, mnozí spisovatelé vydali nostalgická, více či méně radikální prohlášení jako Alexandre

---

⁶⁸ „C'est le pays du monde dont je préfère me plaindre. La Suisse est un pays dont je souhaite le plus qu'il communique sa grâce très secrète et l'avenir européen. ... Car la Suisse détient un mystère ou plutôt elle est ce mystère.“

Tamtéž, s. 812.

Voisard: „Vím, že teď je tady prázdkno.“⁶⁹ Ti, kteří už dříve prohlašovali, že romanská literatura neexistuje, zajásali: „Neexistuje žádná romanská literatura! Je pouze několik autorů v a z romanského Švýcarska. Tečka. Tot' vše.“⁷⁰

Současným nejznámějším badatelem v oblasti národní literatury a národní identity je Roger Francillon, který se ale ptá, jestli honba za hledáním identity není dnes něčím překonaným, jelikož v 21. století se svět podobá spíše velké vesnici, kde charakteristika národní identity ztrácí svůj význam.

Romanská národní literatura tedy už několik století existuje: má svou prózu, poezii, divadlo, kritiku, revue i literárně historické publikace, slovníky, konference... Vzhledem k jiným minoritním frankofonním literaturám se jí dostává i mezinárodní pozornosti. I přesto však nekončí debaty o národní identitě. Dnes se všichni psychologové, filozofové, literární kritikové, antropologové, historikové i politici shodují na tom, že identita – ať už osobní nebo kolektivní – je náležitost k původnímu celku. Nicméně vyvstává další otázka: Jak správně nazvat (romanskou) národní literaturu? *Littérature française de Suisse*? Francouzská literatura Švýcarska? *Littérature suisse de la langue française*? Švýcarská francouzsky psaná literatura? *Littérature romande*? Romanská literatura?

---

⁶⁹ „Je sais que maintenant il y a un vide.“

Alexandre Voisard, in David Bevan: *Écrivains ... op. cit.*, s. 204.

⁷⁰ „Il n'y a pas de littérature romande! Il y a quelques écrivains *en et de* Suisse romande. Un point c'est tout.“

Jean Pache, In David Bevan: *Écrivains ... op. cit.*, s. 153.

2 Aktuální dobový tisk a literárně-kulturní atmosféra v romanském Švýcarsku

2.1 Literárně-kulturní atmosféra

Prostředkem, kterým se mohlo nejrychleji reagovat na soudobé dění, byly noviny, časopisy, letáky, případně almanachy. Vznik novinářství se klade do 17. století. Nejprve (ve francouzském Švýcarsku od 18. století) vznikaly široce zaměřené revue, které se většinou orientovaly na politiku, filozofii a umění. Vzhledem k různosti oborů byly tyto časopisy velmi rozsáhlé a spíše než jako časopis, který známé dnes, vypadaly jako kniha. V průběhu dalších dvou století probíhal v oblasti tisku vývoj, který měnil četnost vydávání jednotlivých novin a revue, jejich tematický rozsah apod.

2.2 Literární revue

Literárně-kulturní přílohy byly tedy součástí revue již od 18. století. Otiskovaly se v nich úryvky nových i klasických děl, poezie i próza, vedly se v nich polemiky o úkolu literatury a pěstovala se i literární kritika. Některé revue měly být podle programového prohlášení tribunami regionálního umění, jiné si kladly za cíl obohatit čtenáře i zahraniční literaturou, často právě (vzhledem ke společnému jazyku) francouzskou. V zásadě je možné vydělit podle orientace k Francii několik typů periodik:

1. ta, která svůj postoj k Francii nijak nedefinovala;
2. ta, která se věnovala kritice francouzské (pařížské) literární tvorby;
3. ta, která měla pravidelné nebo náhodné dopisovatele z Paříže, francouzského nebo švýcarského původu.

V této kapitole budou prezentovány literárně-kulturní revue, které svými články přispěly k formování literatury a kultury ve francouzském Švýcarsku.

2.2.1 Literární revue 18. století

18. století bylo díky vlivu osvícenství dobou, kdy periodika dosáhla velkého rozvoje. Jednalo se o noviny případně almanachy tematicky široce zaměřené – mohly

obsahovat sešit věnovaný literárnímu dění, ekonomice, filozofii... Uvádí se, že v letech 1750–1790 vzniklo ve francouzském Švýcarsku zhruba patnáct nových periodik věnujících se literatuře nebo vědě, ale také vznikaly „lidové noviny“ ve všech větších městech – v roce 1738 v Neuchâtelu, v roce 1739 ve Fribourgu, v roce 1752 v Ženevě a v roce 1762 v Lausanne. Díky tomuto rozvoji bylo možné šířit myšlenky helvetismu a národního cítění. Mezi nejaktivnější v tomto směru patřil básník a novinář Doyen Bridel a jeho *Entrennes helvétiques et patriotiques* ([Listy] helvétské a národní), které vycházely v Lausanne od roku 1738. Později Bridel vydával ještě *Conservateur suisse* (Konzervativní Švýcarsko).

V romanském Švýcarsku vzniklo první literární a vědecké periodikum v kulturní metropoli v Ženevě, poté v Neuchâtelu a v Lausanne.

Mercure suisse a Journal helvétique

Časopis *Journal helvétique* (Helvétské noviny) se v roce 1738 vydělil z původního politicko-literárního časopisu *Mercure suisse, ou recueil de nouvelles historiques, politiques, littéraires et curieuses* (Švýcarský Merkur aneb Sběrka příběhů historických, politických, literárních a podivných) založený Louisem Borguetem v prosinci 1732. *Mercure suisse* byl rozdělen na dvě části, 1) *Nouvelles historiques* – Historické příběhy a 2) *Nouvelles littéraires* – Literární příběhy. První část se věnovala dění v Evropě: v Německu, Polsku, Francii, Anglii, Nizozemí, Španělsku, Itálii a též Švýcarsku. Byl tedy otevřený informacím z celé Evropy.

Journal helvétique (Helvétské noviny) představoval literárně orientovaný časopis. V letech 1769–1780 byl vydáván pod názvem *Nouveau journal helvétique* (Nové helvétské noviny) a znovu se jeho články zabývaly jako literaturou, tak politikou. V letech 1781 a 1782 byl přejmenován na *Journal de Neuchâtel* (Neuchâtelské noviny). Po odmlce během roku 1783 vyšel naposled v roce 1784 pod názvem *Nouveau journal de littérature et de politique de l'Europe, et surtout de la Suisse* (Nové noviny literatury a politiky evropské, zejména švýcarské). *Nouveau journal* byl místem setkávání romanské i alemánské inteligence a jeho obsah byl až do roku 1769 encyklopedické povahy: věnoval se literárním i filozofickým studiím, ekonomii i vědě. Časopis pod vedením Elie Bertrand v letech 1769–1779 a Henriho-Davida Chailleta v letech 1779–1784 uváděl zejména kritická zhodnocení literárních děl. Mezi spolupracovníky patřili Laurent Garcin, Gabriel Seigneux de Correvon,

Emer de Vattel a Jean-Pierre de Crousaz. Už na konci 18. století, přesně v letech 1780–1782, měla revue dopisovatele, zpravodaje z Paříže, byl jím Alexandre Balthazar Laurent Grimod de La Reynière. La Reynière byl francouzský advokát, ale věnoval se i literatuře a filozofii. Navštívil Ženevu i Lausanne a po návratu do Paříže informoval romanské Švýcarsko zejména o divadelních představeních, ale i jiných aktualitách z oblasti divadla v Paříži. Jeho spolupráce začala 3. ledna 1783, ale nebyla ideální, a tak brzy skončila, jelikož H. D. Chaillet viděl v La Reynièrovi svého rivala.

2.2.2 Literární revue 19. století

19. století je dobou velkého rozvoje novinářství, pro které je patriotismus. Po vzoru „velkých“ revue, které vznikaly při akademiích, vznikají i malá regionální periodika, měsíčníky, které poukazují na osamostatňování romanské kultury (od francouzské). Pokračuje i linie helvetismu – až do roku 1831 vychází Bridelův *Conservateur suisse*, později od roku 1845 v duchu helvetismu vychází časopis *Entrennes nationales* Eusèba-Henriho Gaulliera.

Orientace jednotlivých periodik je nastíněna v úvodníku, většinou již v prvním čísle, případně při změně ve vůdčích pozicích. Literární kritika věnuje pozornost jak místní, tak i pařížské tvorbě.

Revue de Belles-lettres

Revue de belles-lettres byla založena už v roce 1836, ale vycházela velice nepravidelně. Pravidelně začala vycházet až v roce 1864. Byla založena společnostmi Belles-Lettres de Lausanne, Genève a Neuchâtel a kladla si za cíl reprezentovat *esprit romand*. Od roku 1960, kdy se jejím výhradním sídlem stala Ženeva, se věnuje francouzské, romanské, ale i jiné zahraniční poezii.

Bibliothèque universelle

Bibliothèque universelle patří k periodikům, která se postavila proti Francii a vystoupila proti ní s negativní kritikou. Literární a vědecký měsíčník *Bibliothèque universelle* byl pokračovatelem revue *Bibliothèque britannique*, jejíž první číslo vyšlo už v lednu roku 1796. *Bibliothèque britannique* se v oblasti literární věnovala zejména anglosaským spisovatelům, od roku 1816 se zájem *Bibliothèque* rozšířil i na

německy psanou literaturu, a na díla švýcarská, a proto došlo ke změně jména, z *Bibliothèque britannique* se stala *Bibliothèque universelle*. Tato revue patřila mezi nejvlivnější časopisy své doby. V průběhu let upravovala revue svůj název – *Bibliothèque universelle de Genève* od roku 1836, *Bibliothèque* od roku 1846. V roce 1836 se do vedení revue dostal William de la Rive, který požadoval větší koncentraci na literaturu a chtěl z revue vytvořit místo setkávání romanských intelektuálů a revue celého Švýcarska. Pod jeho vedením byla revue hlasatelkou konzervativních názorů v literatuře, náboženství i politice. Uvedme si některé přispěvatele: Rodolphe Töppfer, François Roget, nebo Antoine-Elysées Cherbuliez. Tito se staví proti francouzskému romantismu, nicméně je to jen zástěrka pro vyjádření antipatií k pařížské literatuře, které vládne Victor Hugo a Alphonse Lamartine. Tyto posměšky a útoky charakterizují vztahy Paříže a Ženevy, tj. dobovou nadvládu Francie a pocit méněcennosti romanského Švýcarska. V roce 1858 vyhlásil William de la Rive „novou dobu“ revue, dal jí přívlastky švýcarská i zahraniční.⁷¹ Nová revue chtěla popsat všechny oblasti v ještě větším rozsahu než doposud. Snažila se také realizovat spolupráci s ostatními intelektuálními centry Švýcarska. Zdůrazňuje, že literární historie ukazuje, že Švýcarsko opravdu má intelektuální život, jehož aktivity sahají za hranice země, příkladem je Rousseau nebo Vinet, kteří ze švýcarských myšlenek udělali myšlenky evropské. Závěrem říká, že cílem revue má být hledání pravdy a svoboda, jelikož svoboda je nástrojem pravdy. Její směřování je tedy velmi podobné směřování *Revue suisse* – patriotismus zůstává, ale důležité je také poznávat zahraniční tvorbu.

Romanské Švýcarsko bylo příliš malým prostorem na to, aby se stejně orientované časopisy uživily, a tak o tři roky později, v roce 1861, proběhlo spojení těchto dvou periodik v jedno a ředitelem se až do roku 1865 stal Gustave Revilloid.

Revue suisse

V Lausanne na začátku 30. let vyvstala myšlenka literárního vaudského časopisu, a tak vznikla *Revue suisse*. Revue sídlila v letech 1838–1860 v Lausanne, později v Neuchâtelu. Založili ji Juste Olivier, básník, prozaik a vůdčí představitel

---

⁷¹ Celý název tedy zněl *Bibliothèque universelle, revue suisse et étrangère*.

tzv. vaudské básnické školy, a Charles Secrétan. Nejprve se prezentuje jako tribuna profesorů a studentů a náboženské a liberální elity lausannské univerzity. První číslo otevírá nepodepsaný text *De l'étude de la littérature* (O studiu literatury), jedná se o variaci na Vinetův *Discours sur la littérature française*⁷² (Pojednání o francouzské literatuře). *Revue* se věnuje próze, poezii a literární kritice, ale také náboženství a filozofii, historii, geografii a politice. V roce 1843 se zakladatel Juste Olivier stává majitelem revue a právě toto období je dobou její největší slávy. Program nové revue prezentuje ve svém prvním úvodníku. Požadavkem Oliviera je, aby revue byla orgánem intelektuálního života a aby byla otevřená. Aby informovala veřejnost o tom, co důležitého se děje v literárním a vědeckém životě Švýcarska v první řadě, ale i jiných zemí. Redakce tedy pracuje na rozšíření kronik a korespondence – pro zprávy z Paříže získala Sainte-Beuvea. Nebazíruje však na vyčerpávajících článcích, chce vyzvednout detail, který bude vzdělávat čtenáře. Olivierova *Revue* si klade za cíl zlepšit komunikaci mezi francouzským a německým Švýcarskem. *Revue suisse* patří v této době mezi nejotevřenější romandská periodika. V roce 1846 Olivier prodal revue tiskaři a vydavateli Wolfrathovi, který ji začal „uzavírat“ (i díky vlivu probíhajících politických událostí) a orientovat na národ. Tento národnostně orientovaný program byl doprovázen obranou národní specifičnosti. Jak napsal do redakce revue jistý G. Audemars v roce 1848, revue, aby byla opravdu švýcarská, by neměla publikovat pouze články napsané Švýcary, měla by být co nejvěrnějším zrcadlem intelektuálního života jednotlivých kantonů a navíc by publikovaná próza a poezie měla být přeložena do němčiny a italštiny, aby se revue stala opravdovým spojovatelem jednotlivých kantonů země. Její sláva z prvních desetiletí pomalu upadala, vytrácela se z ní její specifičnost, a tak se v roce 1861 spojila se stejně prohelvétsky orientovaným ženevským měsíčníkem *Bibliothèque universelle*. Od roku 1866, kdy byl šéfredaktorem Edouard Tallichet a kdy se sídlem *Bibliothèque universelle et Revue suisse* stalo Lausanne, se revue stala nejvýraznějším francouzsky psaným periodikem ve Švýcarsku, a to díky spolupracovníkům jako Eugène Rambert, Marc Monnier a Philippe Godet. Stejně jako v první polovině století odmítali romandští spisovatelé romantismus, nyní se staví proti realismu a jeho redukci románu na vědecké dílo. Kvůli obraně Zolových románů byl na čas

---

⁷² Vinet, A.: *Chresthomatie...* op. cit. s. 19 – 109.

„vyloučen“ Edouard Rod; spisovatelé z okruhu *Bibliothèque* jej považují za prototyp „popařížštěného“ autora. Normou pro *Bibliothèque* zůstává protestantský moralismus. Po roce 1909 otevírá své stránky tématům historickým a kulturním, ale také moderním, novátorským autorům. Své prestižní postavení revue neudržela, nepodařilo se ho obnovit ani filozofu Maurici Millioudovi, který časopis vedl od roku 1915, a proto se v roce 1924 *Bibliothèque universelle et Revue Suisse* spojila s *Revue de Genève*.

V první fázi po tomto spojení patřil časopis k profrancouzsky orientovaným, Francie byla inspiračním vzorem, v druhé fázi už tato orientace není dominantní – Edouard Rod sice brání Zolovy romány, ale zbytek skupiny vystoupil proti naturalismu a pojetí románu jako vědeckého díla.

Výrazným literárním kritikem tohoto časopisu byl Eugène Rambert. Jeho kritická metoda spočívala v analýze děl a komentování biografie daného autora. Generačním druhem Ramberta byl Charles Secrétan, který francouzské literatuře doporučoval decentralizaci a to nejen v rámci Francie, ale i ostatních frankofonních zemí. Kritice francouzské literární scény se věnovali i Joël Cherbuliez a Marc Monnier.

Nové revue v závěru 19. století

V posledních dvou desetiletích 19. století se romandská literární scéna stává méně jednotvárnou, vznikají nové revue a *Bibliothèque universelle* ztrácí své monopolní postavení. První z nich byla *Suisse romande* (Romandské Švýcarsko), která chtěla být výhradně literární a vycházela v roce 1884 a 1885. Další revue, *Semaine littéraire* (Literární týden) založená v Ženevě v roce 1893 Louise Debargem a Edouardem Rodem byla největším konkurentem pro *Bibliothèque universelle* co do počtu předplatitelů i spolupracovníků. Byl to vůbec první týdeník orientovaný na literaturu – publikovaly se v něm eseje, kratší literární útvary i romány na pokračování jak domácích, tak zahraničních spisovatelů. Od počátku nového století dávalo periodikum prostor mladé generaci: např. Ramuz zde poprvé vystoupil v roce 1903. *Semaine littéraire* vycházela až do roku 1927. Revue *Mercure de France* fungovala už od roku 1672 pod názvem *Mercure Galant*. Jméno *Mercure de France* získala v roce 1724 pod vedením Charlese Dufresnyho. Vycházela až do roku 1825. Znovu obnovena byla v roce 1890 Alfredem Valettem a skupinou jeho přátel, kteří

patřili do generace symbolistů. Ve 20. století funguje nejen jako revue, ale i jako vydavatelství *Mercure de France*.

2.2.3 Literární revue 20. století

V obecném pohledu se první polovina 20. století jeví jako klidná – mezi lety 1910–1950 vycházelo 110 periodik. Nicméně v oblasti literárních revue to byla doba velkých osobností a velkých novin, jmenujme *Voile latine* a *Cahiers vaudois*. V prvním desetiletí nového století je intelektuální literární život rozvíjen v *Bibliothèque universelle* a v *Semaine littéraire* a i v menších časopisech, např. v *Journal de Genève* nebo *Gazette de Lausanne*. Časopisy vznikají i v rámci univerzit z iniciativy studentů, jejich existence je většinou omezená jen na několik čísel. Kritiků, kteří určují směr, není mnoho: Philippe Godet, Philippe Monnier, Edouard Rod a Virgile Rossel.

Bibliothèque universelle dala na počátku století prostor mladé generaci, prosadil se zde např. Charles Ferdinand Ramuz.

Voile latine

Revue *Voile latine* vycházela v letech 1904 až 1910. Časopis založili Charles Albert Cingria, Gonzague de Reynold, Charles Ferdinand Ramuz a Henri Spiess. Cílem revue bylo vymanit literaturu z průměrnosti, nápodob modelů a přispět k návratu k romanským tradicím. V roce 1906 post šéfredaktora získal Robert de Traz, který o deset let později stál u zrodu *Revue de Genève*. Robert de Traz dal revue podnázev „časopis švýcarské kultury“, což naznačovalo její orientaci. Po roce 1906 se okruh spolupracovníků revue začal názorově dělit na dva tábory: první (Cingria, Ramuz) požadoval nové pojetí umění, kdežto druhý (Traz, Reynold) obhajoval duchovní tradici umění, která byla podle nich základem helvétské kultury. Časopis zanikl, ale jednotlivé tábory založily své vlastní revue. Charles Albert Cingria vydával časopis *Voix clémentine* ([Klementinský] hlas; vyšla pouze dvě čísla v letech 1911 a 1912) a Robert de Traz časopis *Feuillets, revue de culture suisse* (Listy, revue švýcarské kultury; vycházel v letech 1911–1913). Robert de Traz kladl důraz na švýcarské hodnoty, je potřeba je nejen vyzdvihovat, ale také hledat hodnoty nové.

Cahiers vaudois

Revue *Cahiers vaudois* byla založena Paulem Budry a Edmondem Gilliard v roce 1914 v Lausanne. Charles Ferdinand Ramuz v dopise Paulu Budrymu 9. ledna 1913 definuje orientaci nové revue, požaduje: 1) polemiku, 2) historii – hezkou historii vesnic a malých měst regionu, 3) literární a uměleckou kritiku, 4) kulturu, 5) romány, novely a poezii.

Revue musí být hlavně živá – temperamentní, radostná, nečekaná, anti-intelektuální, anti-univerzitní. Ramuz nazval manifest k prvnímu číslu *Raison d'être* (Smysl bytí). V manifestu prohlašuje, že (národní) identitu umělce tvoří ne dějiny, nýbrž místo – region, krajina, kde žije. Formálně se revue skládala ze dvou částí: *Cahiers blancs* a *Cahiers verts*. Část *Cahiers blancs* obsahovala souvislý text jednoho autora, editorsky neupravovaný. Nejčastějším tvůrcem této části byl právě Ramuz. Charakteristickým pro Ramuze je jeho jazyk – odmítá akademickou francouzštinu, používá osobitý jazyk. Část *Cahiers verts* pak měla tradiční formu kratších příspěvků od různých autorů. Už ve druhém čísle revue byl otištěn článek, který byl svou podstatou proti-programový, nazvaný *O použití slova ‚národní‘, zejména o jeho významu ve spojení ‚národní literatura‘*. Revue *Cahiers vaudois* organizovala též malířské výstavy, konference, koncerty, divadlo. Publikovali v ní zejména umělci z oblasti Vaud a z Ženevy. Dopisovatelem z Paříže byl Charles-Albert Cingria, pobýval tam od roku 1914. Mimo časopiseckou činnost fungovalo i vydavatelství. Po pěti letech revue zanikla, jednak kvůli ekonomickým problémům, jednak kvůli válce. Skupina spisovatelů okolo *Cahiers vaudois* se rozešla – Paul Budry založil v roce 1917 revue *Ecrits nouveaux* v Paříži, Ramuz v roce 1918 založil *Revue romande*.

Revue de Genève

Revue de Genève (Ženevská revue) vznikla z iniciativy Roberta de Traz, Jacquese Chenevièra a Paula Chaponnièra, inspirovala se myšlenkami Společenství národů, představovala tzv. *esprit de Genève* – ženevského ducha, chtěla analyzovat soudobé problémy z mezinárodního pohledu⁷³. Jejím programem byl liberalismus a dialog mezi spisovateli. Vycházela od roku 1920, obsahovala vždy 3 části: dějiny literatury,

---

⁷³ „internationale sans être internationaliste“

reflexi národního a mezinárodního dění z pohledu historického a politického. Mimo to se zabývala dalšími moderními tématy jako psychoanalýza - poprvé zde bylo ve francouzštině publikováno dílo Sigmunda Freuda *O psychoanalýze (Origine et Développement de la psychanalyse)*, soudobé myšlení v Německu, literatura anglosaská, ruská a sovětská, latinsko-americká, italská a skandinávská. Činnost ukončila v roce 1930.

Rencontre

Časopis lausannských studentů *Rencontre* (Setkání) vycházel v letech 1950–1953, jeho šéfredaktorem se stal vedoucí této skupiny studentů Henri Debluë. Mezi redaktory patřili Michel Dentan, Jean-Pierre Schlunegger a Yves Velan. Její zaměření je čistě literární, zaměřuje se na mladé romanské autory. Vzorem revue je Jean-Paul Sartre, sdílí jeho názor, že literatura a politika se nemohou oddělovat. Zároveň s revue vzniká i vydavatelství *Rencontre*.

Pays du lac

Časopis *Pays du lac* (Země jezera) vycházel v letech 1953–1955, svým názvem měl evokovat regionalismus literatury. Zakladatelé Jean-François Enrico, André Perroy, Nils Anderson, Olivier Bonard, Jean Pache a Jacques Chessex se řídili lartpouurlartismem, tedy požadovali čisté umění pro umění, a jako vzor jim byly *Cahiers vaudois*.

Revue de Belles-lettres

I v druhé polovině století stále pokračuje vydávání *Revue de Belles-Lettres*. Do této společnosti patří všichni, kdo jsou nadšení pro romanskou literaturu, téměř výhradně se soustředí na poezii mladých romanských autorů. Po roce 1989 se v poeticky orientované revue začínají objevovat i prozaické texty, zejména v tematicky orientovaných číslech. V roce 1997 oslavila sté výročí a potvrdila své postavení v oblasti poezie – publikuje nejlepší romanskou francouzsky psanou poezii.

Écriture

Literárně-estetický časopis *Écriture* (Psaní) vznikl v roce 1964 v Lausanne. Založený Bertilem Gallandem a Jacquem Chessexem vycházel nejprve jedenkrát ročně, od roku 1980 pololetně. Objevil se právě v době, kdy probíhaly diskuse o odmítnutí angažované literatury ve prospěch svobodného tvoření. První číslo představilo nejzvučnější jména romandské literatury: Gustave Roud, Catherine Colombová, Philippe Jaccottet, Jacques Mercanton, Jean Starobinski, Georges Borgeaud, Maurice Chappaz, Jacques Chessex a Robert Pinget. V jednotlivých číslech uvádějí výhradně romandské autory, jak prózu, tak poezii. Revue vycházela nepravidelně, druhé číslo vyšlo až v roce 1966. Vedle ineditních textů publikují také ukázky z rozpracovaných děl nebo rukopisy děl navržené na literární cenu Georges Nicole. (Tuto cenu revue udělovala každé tři roky začínajícím autorům.) Dále otiskovala texty vztahující se k literární historii a literární kritiku. Od roku 1972 vycházela i čísla věnovaná významným osobnostem romandské literatury např. Jacquesi Mercantonovi. V roce 1980 přebírá vedení revue Roland de Muralt a upravuje její zaměření. Otevírá se zahraničním literaturám, objevuje se více kritických textů, více tematických čísel, prezentace začínajících spisovatelů. Po šesti letech, v roce 1986, z revue Muralt odešel a za vedení odpovídá řídicí komise, ve které je Bernard Campiche, Françoise Fornerodová, Daniel Magetti a Sylviane Rocheová. Takto inovovaná revue pokračovala v podpoře nových talentů nejen z francouzského Švýcarska, ale z celé Frankofonie tím, že často uvěřejňovala jejich debuty ještě před jejich knižním vydáním. Takové texty byly do redakce často zasílány spontánně. Revue *Écriture* zanikla v roce 2005.

Další revue poslední třetiny 20. století

V poslední třetině 20. století se opět objevují nové literárně orientované revue, např. revue *Repères*, která je ideovou pokračovatelkou revue *Rencontres*, *Intervalles* (Intervaly), *Versants*, *Trou* (Díra) a akademická revue *Études des lettres* (Studie literatury). V roce 1982 vzniká nonkonformní revue *[vwa]*, která vycházela až do roku 2007. Mezi její tvůrce patřili Yves Velan, Claude Darbellay a Philippe Renaud. V roce 1992 byly založeny literární noviny *Passe-Muraille*. Vycházejí šestkrát ročně a věnují se literatuře celého světa, včetně té švýcarské.

V roce 1995 došlo k originálnímu počínu, *Revue de Belles-lettres*, revue *D'autre part* a revue *[vwa]* se spojily ke vzájemné spolupráci. Vycházely společně, tzn. že v pravidelných intervalech vyšla vždy jen jedna z revue.

Pro závěr století je typický rozvoj novin a jejich tematické rozšiřování. Některé deníky a týdeníky tak věnují část svého vydání prezentaci knih a literární kritice, které se nevěnují literární kritikové, ale většinou literární, případně kulturní redaktoři. Některé noviny volí formu externí spolupráce s nezávislymi nebo univerzitními kritiky a spisovateli. Pozornost se věnuje převážně regionální literatuře. Romanské literatuře se nejvíce věnuje příloha v *Samedi littéraire* (Literární sobota), která od roku 1968 tematicky představila např. Ramuze, Cingriu, Vineta, Töpffera, věnovala se i literárním cenám, četbě romanských spisovatelů atd.

2.3 Shrnutí

Na závěr této kapitoly můžeme říct, že žádný z časopisů nezaujímal čistě negativní postoje k Francii. Periodika své programy definovala spíše jako pronárodní (přesněji by bylo regionální), která se zaměřovala výhradně na dění v regionu, nebo otevřené světovému dění, a tedy i Francii a její literární tvorbě, a jejich program se v průběhu fungování mohl měnit např. z důvodu nového vlastníka, nového šéfredaktora, z důvodu probíhajících společensko-politických událostí, apod. Výše uvedené informace přehledně shrnují následující tabulky.

Pronárodně zaměřená periodika

Název	Doba fungování	Zakladatel(é)
<i>Bibliothèque universelle</i>	1816–1924	Marc-Auguste Pictet, Charles Pictet-de Rochemont, Frédéric- Guillaume Maurice
<i>Voile latine</i>	1904–1910	Charles-Albert Cingria, Gonzague de Reynold, Charles Ferdinand Ramuz, Henri Spiess

<i>Cahiers vaudois</i>	1914–1919	Paul Budry, Edmond Giliard
<i>Rencontre</i>	1950–1953	studenti lausannské univerzity, jejich šéfraktorem byl Henri Debluë
<i>Pays du lac</i>	1953–1955	Jean-François Enrico, André Perroy, Nils Anderson, Olivier Bonard, Jacques Chessex

Kosmpolitně orientovaná periodika

Název	Doba fungování	Zakladatel(é)
<i>Mercure suisse</i>	1732–1738	Louis Bourget
<i>Journal helvétique</i>	1738–1784	Louis Bourget
<i>Revue de Genève</i>	1920–1930	Robert de Traz, Jacques Chenevière

Periodika, která měnila své programové zaměření

Název	Doba fungování	Zakladatel(é)
<i>Revue de Belles-Lettres</i>	od roku 1836	Société de Belles-Lettres
<i>Revue suisse</i>	1838–1865	Juste Olivier, Charles Sécretan
<i>Écriture</i>	1964–2005	Bertil Galland, Jacques Chessex

3 Romanská literatura v Paříži

3.1 Přijetí romanských spisovatelů v Paříži

Francouzské Švýcarsko je malé území na to, aby vytvořilo širokou čtenářskou obec (uspokojivou pro spisovatele), a tak spisovatelé často hledali úspěch jinde – nejčastěji v Paříži, kterou považovali za svou uměleckou metropoli. „Jako všichni ti, co žijí mimo hlavní město, i švýcarští spisovatelé se snažili s větším nebo menším štěstím dosáhnout úspěchu v Paříži. V centralizované zemi, jako je Francie, jsou vydavatelé, akademie, noviny, revue, ceny atd. soustředěny v hlavním městě. Je tedy přirozené, že všichni francouzsky píšící spisovatelé hledají úspěch právě tady.“⁷⁴ Širší čtenářská obec nebyla jediným důvodem. Šlo též o hledání nové inspirace či nových forem vyjádření. Rozhodnutí odjet za úspěchem do Paříže bylo těžké, jelikož ostatní romandští spisovatelé to hodnotili negativně a dosáhnout úspěchu ve Francii bylo taktéž obtížné; francouzská literární kritika také nebyla „cizincům“ příliš otevřená.

Co se týká obecněji vztahu francouzských Švýcarů k Paříži, už v 18. století patřila švýcarská komunita v Paříži k těm nejpočetnějším, mezi imigranty nepatřili jen spisovatelé a jiní umělci, ale také „obyčejní lidé“ – živnostníci, služební, preceptoři, atp. Někteří vstoupili i do francouzské politiky např. Benjamin Constant, jak již bylo zmíněno v první kapitole, který byl během období Restaurace mluvčím liberálů ve Sněmovně. Nicméně romandští spisovatelé v Paříži před začátkem 19. století byli poměrně vzácní, k nejznámějším patří bezesporu Jean-Jacques Rousseau, již jmenovaný Benjamin Constant a Mme de Staël. Ta se však v Paříži narodila - i když do švýcarské rodiny. Jenže pro Francouze bylo Švýcarsko téměř neznámou zemí, pod názvem Švýcarsko si vybavili pouze malé území v okolí Alp.

Spisovatelé, kteří se usadili v Paříži ať přechodně nebo trvale, se octli na „dvou polích“. Domácí kritika byla k mladým autorům tvrdá, ať byl jejich důvod

---

⁷⁴ „Comme tous les provinciaux, les écrivains romands s'efforcent avec plus ou moins de bonheur d'être reconnus par Paris. Dans un pays centralisé comme la France, les instances de consécration (éditeurs, académies, journaux, revues, prix, etc.) sont concentrées dans la capitale. Il est donc naturel que tout écrivain de la langue française y cherche le succès.“

Francillon, R.: *De Rousseau ... op. cit.*, s. 109.

k odchodu jakýkoliv – touha po úspěchu, literární sympatie, politika, nebo rodinné důvody. „Literatura francouzského Švýcarska je vzhledem k Francii zhruba taková, jací jsme my vzhledem k tomuto národu. Jelikož nástroj je stejný, tedy francouzský jazyk, musí být velká analogie i v písemné produkci neboli v literatuře obou zemí, ale podíváme-li se z blízka, uvidíme rozdíly a nuance, způsoby bytí a vyjadřování, které jsou jedinečné pro francouzsky mluvící Švýcarsko.“⁷⁵ Stejně tak je k nim přísná i kritika pařížská, která rozhodně švýcarskou francouzštinu nepovažuje za „stejnou“ k té francouzské. Na to ostatně částečně „dopltil“ C. F. Ramuz, a tak svůj jazyk musel obhajovat svému francouzskému vydavateli: „Stále existují stovky francouzštin, stále existují nejméně dvě velké skupiny, dvě velké kategorie francouzštiny. Mimořádný úspěch jistého *langue d'oïl* (v minulosti) nás nesmí nutit zapomenout všechny *langue d'oïl* a *langue d'oc*, které dnes stále existují. [...] Ještě jinak řečeno tato «klasická» francouzština ve svých různých formách směřuje už dlouho pouze k jakési akademické formě [...] my [Švýcaři] jí nemluvíme přirozeně, než jí můžeme psát nebo dokonce mluvit, musíme se ji naučit.“⁷⁶ A i proto se dlouho cítil ve Francii jako cizinec: „Když jedu do Paříže, potřebuju cestovní pas.“⁷⁷

Jedním z prvních, kteří v Paříži uspěli, byl Rodolphe Töpffer, v Paříži žil od listopadu 1819 do července 1820. Během této doby se věnoval studiu literatury, ale našel si též přátele, mezi kterými byl i literární kritik Sainte-Beuve, se kterým se

---

⁷⁵ „Cette littérature de la Suisse française est à celle de la France à peu près ce que nous sommes vis-à-vis de cette nation. Comme l'instrument est le même, c'est à dire la langue française, il doit y avoir nécessairement une très grande analogie dans les productions écrites ou dans la littérature de deux contrées; mais en y regardant de près on reconnaît des différences et des nuances, des manières d'être et de dire qui sont particulières à la Suisse de la langue française.“

Gaullieur, E.-H.: *Études sur l'histoire littéraire de la Suisse française*. Genève / Paris: Ch. Gruaz / Joël Cherbuzliez 1856, s. 316.

⁷⁶ „Il y a encore des centaines de français; il y a encore tout au moins deux grands groupements, deux grands catégories de français. L'extraordinaire réussite d'une certaine langue d'oïl (dans le passé) ne doit pas nous faire oublier toutes les langues d'oïl et d'oc qui existe encore actuellement. ... Autrement dit encore, ce français «classique», sous ses diverses formes, tend depuis longtemps à n'être plus qu'un français académique [...] nous [les Suisses] ne les parlons pas naturellement; avant de pouvoir l'écrire ou même la parler, il le faut apprendre.“

Ramuz, Ch.F.: *Deux lettres*. Haldas Georges, Lausanne: L'Age d'Homme 1992, s. 36n.

⁷⁷ „Quand je vais à Paris, j'ai besoin d'un passeport.“

Tamtéž, s. 36n.

seznámil při Sainte-Beuveově pobytu v Lausanne. V roce 1841 v Paříži vyšel soubor jeho cestopisných povídek *Nouvelle genevoises*⁷⁸ s předmluvou Xaviera de Maistra jako ukázka regionální, malebné literatury s venkovským kouzlem. Sainte-Beuve těmto povídkám věnoval článek v *Revue des Deux-Mondes*, čímž Töpfferovi zajistil úspěch i za hranicemi Švýcarska: „Je z Ženevy, ale píše ve francouzštině, ve francouzštině s dobrým původem a s velmi legitimní rodovou linií, může být označen za romanopisce z Francie.“⁷⁹ Těmito slovy začíná Sainte-Beuveův článek, jehož vyznění je od těchto prvních vět jednoznačné. Dále pokračuje, že Töpffer přináší do francouzské literatury živý a svěží horský vzduch, je to opačný příklad děl, které v té době vycházejí ve Francii. V zápětí však přiznává, že autor se musí snažit, aby jeho jazyk nepůsobil provinčně, nýbrž pařížsky. Jediné, co mu vytýká je to, že ve svých novinových člancích Töpffer označuje francouzské spisovatele za (vzhledem ke Švýcarsku) cizince. Sainte-Beuve se nepřátelil pouze s Töpfferem, díky svému pobytu na lausannské Akademii, kde přednášel, se seznámil i s dalšími dobovými literáty Justem Olivierem a Alexandrem Vinetem. O jejich literárních dílech tedy taktéž vydával pozitivně laděné články v pařížské *Revue des Deux-Mondes*. Byl to právě Juste Olivier, kdo inicioval pobyt Sainte-Beuva ve Švýcarsku. Olivier se poprvé podíval do Paříže v roce 1830, zůstal zde necelý rok a po druhé se i s rodinou usadil v Paříži v roce 1846, kde tentokrát zůstal až do roku 1870. Daniel Magetti ho označuje jako spisovatele, který nechce lámat mosty, ale stavět. Díky přátelství se Sainte-Beuvem se mu podařilo publikovat v pařížské *Revue des Deux-Mondes* studii nazvanou *Mouvement intellectuel de la Suisse*⁸⁰ (Intelektuální hnutí ve Švýcarsku). Toto jeho odkrývání švýcarské kultury Paříži a idealizované vlastenectví je pro jeho tvorbu příznačné už od počátku např. v *Poèmes suisses*⁸¹ (Švýcarské básně), které byly vydány v Paříži v roce 1830. Olivierova tvorba byla ovlivněna romantickou

---

⁷⁸ Töpffer, R.: *Nouvelles genevoises*. Paris : Librairie de L. Hachette 1865. 401 s.

⁷⁹ „Il est de Genève, mais il écrit en français, en français de bonne souche et de très légitime lignée, il peut être dit un romancier de la France.“

Sainte-Beuve: *Poètes et romanciers de la France: Rodpolphe Töpffer* In: *Revue des Deux-Mondes*, Janvier 1841, s. 838.

⁸⁰ Olivier, J.: *Mouvement intellectuel de la Suisse*, 1844 In: *Revue des Deux-Mondes*, sv. 6, Paris 1844. Dostupné z GoogleBooks: <books.google.cz> [28. 4. 2012].

⁸¹ Olivier, J.: *Poèmes suisses*. Paris: [Imprimerie d'Évertat] 1830.

poezií Victora Huga, se kterým se seznámil už během svého prvního pobytu v Paříži. Olivier prohlašuje, že jeho cílem je zlepšit porozumění jeho zemi v zahraničí, zejména ve Francii: „Takže v téže národnosti i v charakteru, v mysli i v duši je něco, co odděluje Švýcarsko od Německa a co jej přibližuje Francii. Je to rozumnější a spořádanější vzhled národního ducha, je to praktičtější citění, byli bychom v pokušení přidat i mužnější charakter [...]“⁸² Aby tato svá slova potvrdil, dodává: „Lidé z těchto kantonů jsou hluboce z románské rasy nebo *romandské*, jak oni říkají; jsou galští, latinští, francouzští; mají jen málo náklonnosti k německé povaze [...]“⁸³ A úkolem francouzského Švýcarska je udržet naživu tento *esprit français*, tedy francouzské tendence a myšlenky v románských kantonech. Třetím ze švýcarských přátel Sainte-Beuvea byl Alexandre Vinet, který publikoval své články nejčastěji o literatuře ve francouzské, protestantsky orientované, revue *Semeur*. Vinet uznal myšlenku kulturního centralismu Francie a francouzštinu bral jako cizí jazyk, kterému je nutné se učit. Jako profesor se orientoval na dějiny francouzské literatury, ač ve Francii nikdy nepobýval, je autorem *Histoire de la littérature française au XVIIIe siècle*⁸⁴ (Dějiny francouzské literatury 18. století), *Études sur la littérature française au XIXe siècle*⁸⁵ (Studie o francouzské literatuře 19. století), *Études sur Blaise Pascal*⁸⁶ (Studie o Pascalovi) a známá *Chrestomatie française*⁸⁷ (Francouzská chrestomatie). Sainte-Beuve mu věnoval článek v *Revue des Deux-Mondes*, kde o něm říká, že „Pan Vinet je velmi francouzský spisovatel a zároveň je opravdovým spisovatelem francouzského Švýcarska.“⁸⁸ Ale jeho jméno bohužel není příliš

---

⁸² „Il y a donc, dans la nationalité même et dans le caractère, dans l'intelligence et dans l'âme, quelque chose qui sépare la Suisse de l'Allemagne et qui la rapproche de la France: c'est l'allure plus sage et plus réglée de l'esprit national, c'est un sens plus pratique, nous serions tenté d'ajouter un caractère plus viril [...]“

Olivier, J.: *Mouvement ...op. cit.*, s. 571.

⁸³ „Le peuple de ces cantons est profondément de race romane, ou *romande*, comme il dit; il est gaulois, latin, français; il a peu de sympathie pour la génie allemand[...].“

Olivier, J.: *Mouvement ...op. cit.*, s. 573n.

⁸⁴ Vinet, A.: *Histoire de la littérature française au XVIIIe siècle*. Paris: 1853.

⁸⁵ Vinet, A.: *Études sur la littérature française au XIXe siècle*. Paris: 1851.

⁸⁶ Vinet, A.: *Études sur Blaise Pascal*. Paris: 1856.

⁸⁷ Vinet, A.: *Chrestomatie ... op. cit.*

⁸⁸ „M. Vinet est à la fois écrivain très français et un écrivain tout à fait de la Suisse française.“

známé: „Kromě věrných čtenářů revue *Semeur*, kteří čtenáři novin znají jméno a díla pana Vineta, vynikajícího literárního kritika, nejhlubšího moralistu?“⁸⁹ Poté představuje Vinetův život (což bylo součástí jeho kritické metody), jeho dílo a stejně jako u Töpffera dodává, že i když je (švýcarská) francouzština jeho jazykem, měl by se ještě věnovat studiu gramatiky jazyka, aby jeho vyjadřování mohlo být velmi přesné. Protože Vinet je ten, kdo vyzývá k pojetí francouzštiny jako cizího jazyka, Sainte-Beuve si dovolí vytknout mu několik nedostatků. Říká: „Je tam tvrdost slov a obrazů, nudná a obtížná místa, invaze dogmatického a racionálního stylu, který způsobí, že najednou je průhlednost textu přerušena.“⁹⁰

Pro celé 19. století je pro romandské spisovatele příznačný velmi akademický styl jazyka v oblasti gramatiky, syntaxe a stylistiky. Naopak v oblasti lexikální se přiklánějí k použití místních dialektů, aby své dílo odlišili od jiných a využili právě ty jazykové prostředky, které jazyk vzhledem k oficiální francouzštině diskreditují. Příkladem této tendence je již zmíněný Töpffer. Důvodů, proč pracovali s nářečními výrazy, bylo několik: snaha o zvýšení efektu pravdivosti, národní hrdost, svědectví příslušnosti ke kantonu nebo snaha o originalitu. To všechno vedlo k tomu, že počátek 20. století byl pro tyto spisovatele zlatým věkem. Na druhou stranu spisovatelé sami si uvědomovali, že masovým používáním dialektů, které primárně mají sloužit k ústní komunikaci, jelikož jsou to varinaty jazyka poměrně chudé, by si velmi omezili skupinu čtenářů. Využití francouzštiny se pro ně samé jevílo výhodnější: „Psát v dialektu, to je ztracená práce. Píšeme, abychom byli čtení, protože věříme, že máme co užitečného a hezkého říct [...], ale kdo bude číst věci, kde je tisíc záležitostí k rozluštění? Protože dnes mluvíme francouzsky, musíme právě francouzštinu studovat a psát v ní i za cenu, že nebudeme pochopeni nikým.“⁹¹

Sainte-Beuve: *Portraits contemporains*, sv. III., Paris: Michel Lévy Frères 1870, s.10.

⁸⁹ „A part les fidèles du *Semeur*, quels lecteurs de journaux savent le nom et les titres de M. Vinet, critique littéraire des plus éminents, moraliste des plus profonds?“

Tamtéž, s. 10.

⁹⁰ „Il y a la dureté de mots et d'images, il y a de ternes et pénibles endroits, des invasions du style doctrinaire et rationnel qui font que tout d'un coup la transparence a cessé.“

Tamtéž, s. 19.

⁹¹ „Écrire en patois, c'est peine perdue. On écrit pour être lu, parce qu'on croit d'avoir quelque chose agréable à dire [...]; mais qui lire les choses qu'on a mille peines à déchiffrer? Puisqu'aujourd'hui, nous

Virgile Rossel ještě upozorňuje, že je rozdíl mezi *patois* a *parler*, protože *patois* je původní jazyk předků, ale *parler* je jenom francouzština nářečím zkažená.

Prototypem romantického básníka, nešťastného a s tragickým osudem, (kterému se po smrti dostalo ve francouzském prostředí velkého uznání) byl Imbert Galloix, který zemřel v Paříži v jedenadvaceti letech a jehož vlastenecké verše objevil Victor Hugo. Ke stejné generaci jako výše uvedení patří ještě Jean-Jacques Porchat, jehož komedie byla uvedena v některém z pařížských divadel. Přestěhoval se tedy do Paříže, kde prožil dvanáct let. Po úspěchu se dal do psaní další hry, historického dramatu ve verších, *Mission de Jeanne d'Arc* (Mise Johanky z Arku). Paříž pro něj byla metropolí nejen Francie, ale obecně kultury a Francouzi spoluobčané.

Romandští autoři v Paříži se nesdružovali v žádné revue a ani jejich dílu se nevěnovalo jedno konkrétní periodikum. Nejčastěji se však kritiky, medailony či glosy o romandské literatuře, stejně jako příspěvky spisovatelů samotných objevovaly v nejdéle fungující evropské revue, *Revue des Deux-Mondes*, založené v roce 1829 François Bulozem a existující až dodnes. Jejím cílem od založení bylo (a je dodnes) ztělesňovat humanistické dědictví osvícenství, věnovat se nejen francouzskému a evropskému kulturnímu světu, ale i asijskému, africkému a americkému, a tak se prezentuje i jako cestovatelská revue (*revue de voyage*), protože „cestování je základním způsobem poznání.“⁹² Proto název „Revue Dvou Světů“ – prvním je Francie a druhým zbytek planety. Revue byla hlavní tribunou literárního života 19. století, na seznamu spolupracovníků najdeme snad všechna „velká“ jména: Chateaubriand, Georges Sandová, Sainte-Beuve, Dumas, Musset, Gautier... I dnes zůstává věrná svým zakládajícím principům – svobodě myšlení a intelektuální nezávislosti. Na francouzské Švýcarsko a na romandskou literaturu se během 19. století (a v prvních desetiletích století 20.) dívala jako na téměř neznámou oblast (vyjma Jeana-Jacquesa, jak ho nazývali, Mme de Staël a Benajmina

---

parlons de la langue française, c'est la langue française que nous devons étudier et celle dans laquelle il faut écrire, sous peine de n'être compris de personne.“

Charles Coznat-Vuillet In: Maggetti, D.: *L'Invention ... op. cit.*, s. 424.

⁹² „Le voyage est un mode fondamental de la connaissance.“

Qui sommes nous? <<http://www.revuedesdeuxmondes.fr/home/whoarewe.php#chrono>> [cit. online 28.11.2011]

Constanta). Kritika nebyla v hodnocení umělecké stránky příliš tvrdá, obdivovala přirozenou krásu literatury, která je stejně netknutá jako alpská příroda, kritiky se dostávalo většinou jazykové stránce.

Vlna odchodu umělců do Paříže pokračovala i na konci 19. století, patřili mezi ně Victor Cherbuliez, Edouard Rod a Samuel Cornut. Cherbuliez v Paříži zůstal až do konce života, Edouard Rod měl domov v Paříži jen určitou dobu. Do Paříže odjel, aby se setkal s Emilem Zolou, kterého obdivoval a kvůli kterému byl vyloučen z *Revue suisse*. Sám je autorem naturalisticky laděných románů, ale ve Francii byl známý zejména jako aktivní novinář. Spolupracoval s *Journal des Débats*, *Gaulois*, *Figaro*, *Revue des Deux-Mondes*, *Revue bleue* a *Revue hebdomadaire*. Věnoval se také biografii francouzských spisovatelů např. Lamartinovi a Stendhalovi. Rozdíly literatury ve Francii a Švýcarsku zhodnotil v souboru článků nazvaných *Mes débuts dans les lettres* (Moje začátky v literatuře). Rod dokonce v Paříži vedl svůj vlastní literární salon. Aby Rod i Cherbuliez uspěli v Paříži, byli donuceni „naučit se“ korektní francouzštině. Samuel Cornut, Rodův přítel, se usadil v Paříži taktéž s vidinou literární kariéry. Je autorem koncepce švýcarsko-francouzského románu, *roman suisse-français*. Švýcarsko-francouzský román se má vyhnout lacinému koloritu, má být univerzální, francouzský stylem a švýcarský barvitostí a hlavně má přinést novou formu umění – vyrovnanou a umírněnou. Toto prohlášení uveřejnil v předmluvě ke svému románu *Regards vers la montagne*⁹³ (Pohledy k horám) z roku 1895. Pro svou teorii však nenašel v kruhu literátů žádné příznivce.

Na konci 19. století už tedy existuje nezávislá romandská literatura (ve vztahu k Francii), ale romandští spisovatelé i přesto odcházejí do Paříže, kde chtějí dosáhnout nejen publikace svých děl, ale také uznání, jak napsal Edmond Gilliard v *Bibliothèque universelle* v roce 1912. „I přesto umíráme touhou, aby se na nás Francie dívala. A nemůžeme být šťastnější, než když se Akademie uráčí poctit diskretní cenou jeden z našich milých romandských románů.“⁹⁴

Na počátku 20. století začali romandští spisovatelé vnímat odlišnost švýcarské francouzštiny od francouzštiny metropolitní jako výhodu, jako národní

---

⁹³ Cornut, S.: *Regards vers la montagne*. Lausanne: Payot 1895, 298 s.

⁹⁴ „Nous crevons quand même du désir que la France nous regarde. Et nous ne nous sentons plus de joie quand l'Académie daigne honorer d'un prix discret un de nos chers romans romands.“

Gilliard, E. In: Francillon, Roger: *Histoire de la ... op. cit.*, sv. 2, s. 370.

znak, jako charakteristiku své literatury. I přesto však romandská francouzština byla pouze variantou podřízenou francouzštině ve Francii. Spisovatelé se odvolávali na Rousseaua, který si také vyhrazoval právo psát „chybami.“⁹⁵ Ale psaní s „chybami“ se nezamlouvalo francouzské literární kritice. Jedním z těch, kterým francouzská oficiální kritika řekla, ať se – jestli se chtějí stát francouzskými spisovateli – naučí francouzsky, byl Charles Ferdinand Ramuz. Poprvé odjel do Paříže v roce 1900 pracovat na svém doktorátu o Maurici de Guérinovi. Místo toho však začal psát svůj první autobiografický román *La Vie et la Mort de Jean-Daniel Crausaz*⁹⁶. Po druhé příjíždí do Paříže v roce 1902, opět zůstává pouze rok. Třetí návrat do Paříže se uskutečnil v roce 1904 a s občasnými návštěvami Švýcarska se protáhl až do roku 1914. Poslední pobyt v Paříži se datuje od roku 1919, kdy byl Ramuz požádán o spolupráci s Arragonem, Soupaultem a Bretonem na revue mladých avantgardních redaktorů *Littérature*. Postupně v Paříži vychází i jeho starší díla a v roce 1924 mu Frédéric Lefèvre věnuje rubriku v *Nouvelles littéraires* „*Une heure avec*“ (Hodina s...) a Ramuz je v Paříži čím dál víc uznávaný. Revue ho označují za největšího básníka francouzského Švýcarska od dob Rousseaua. I přes všeobecné nadšení z Ramuzova díla je oficiální kritika co se týká jazykové stránky nesmlouvavá a v roce 1926 vychází speciální číslo *Cahiers quinzaine* nazvané *Pour ou contre C. F. Ramuz* (Pro C. F. Ramuze nebo proti němu). Na svou obranu napsal dopis svým nakladatelům v Paříži Bernardu Gassetovi a ve Švýcarsku Henri-Louisi Mermodovi, kde brání svou myšlenku „jazyka-gesta“ (*langue-geste*), který se snaží podřídít se pohybu smyslového vnímání. Exkluzivitu na vydávání jeho děl ve Francii má Bernard Grasset, ale vydávat by jeho dílo chtělo i nakladatelství Gallimard, spolupráci mu nabízí prestižní pařížská *Nouvelle Revue française*. V roce 1930 dostal *Prix romand* a v roce 1936 *Grand Prix* v Lausanne. U příležitosti 60. narozenin je v Paříži přivítán článkem v *Paris-Soir* (Večerní Paříž) titulkem „*C. F. Ramuz není prorokem ve své zemi, ale je oslavován v Paříži.*“⁹⁷ V rámci Asociace spisovatelů francouzského jazyka pronesl přednášku „*Une province qui n'en est pas une*“

---

⁹⁵ V této době se objevuje i literatura psaná v nářečí (*littérature en patois*), což jinak není příliš časté.

⁹⁶ Ramuz, C. F.: *La Vie et la Mort...op. cit.*

⁹⁷ „C. F. Ramuz n'est pas prophète en son pays mais est fêté à Paris.“

Guisan, Guilbert: *C. F. Ramuz, ses amis et son temps* In: Francillon, R.: *Histoire de la ... op. cit.*, sv. 2, s. 435.

o koncepci romandského Švýcarska a jeho vztazích s Francií. Na podobném základu stojí i autobiografické dílo *Paris, notes d'un Vaudois*⁹⁸ (Paříž, poznámky jednoho z kraje Vaudois) z roku 1938. Paul Claudel ho v roce 1942 požádal o spolupráci s revue *Figaro* slovy: „Bylo by pro nás všechny velkou útechou vidět největšího spisovatele Švýcarska sjednotit se s námi a podat nám pomocnou ruku.“⁹⁹ Ramuz je jednoznačně největším národním básníkem celého Švýcarska. Od roku 1955 se uděluje literární cena, která nese jeho jméno.

Ramuz však nebyl jediný ze své generace okolo *Cahiers vaudois*, kdo měl ambice dosáhnout spisovatelského úspěchu ve Francii. Úspěch našel i Jacques Chenevière. Ten se v Paříži narodil do švýcarské rodiny; Chenevièrův otec Adolphe byl advokátem, ale v Paříži se chtěl prosadit jako spisovatel. V Paříži se na čas usadil i Edmond Gilliard, Robert de Traz, Gonzague de Reynold a Paul Budry, slávy Ramuze však nikdy nedosáhli. Ramuzovu slávu v Paříži překonal snad jen básník Philippe Jaccottet, který za své dílo získal mnohá ocenění (celkem třináct) nejen ve Švýcarsku a Francii, ale i v Německu a v Itálii. V Paříži strávil poválečná léta 1946–1952. Do povědomí pařížské veřejnosti se dostal sbírkou *L'Effraie*¹⁰⁰ (Sova pálená) vydané v roce 1953 v kolekci *Métamorphoses* (Metamorfózy) a ve stejné době začala jeho dlouhodobá spolupráce s *Nouvelle Revue française*. Druhým, kdo dosáhl Ramuzovy slávy, byl Jacques Chessex, jediný švýcarský držitel ceny Goncourt. To, že tuto cenu získal, svědčí samo o sobě o úspěchu autora.

Postupně se pro většinu spisovatelů stala samozřejmostí „pařížská zkušenost“, s vývojem a zrychlením dopravy je pro ně cesta čím dál víc jednodušší. Ne všichni však byli v Paříži přijati. „Existuje způsob cítění opravdu romandský, který nemá co dočinění s atmosférou vládnoucí v Paříži nebo s francouzským provincialismem. Toho si autoři nejsou často vědomi. Přáli by si být vydáni pařížským nakladatelstvím a často by si to i zasloužili. Ale nejsou v módě, i přestože byli vydáni ve Švýcarsku,

---

⁹⁸ Ramuz, C. F.: *Paris, notes d'un Vaudois*. Paris: Gallimard 1939.

⁹⁹ „Pour nous tous ce serait un grand réconfort de voir le plus grand écrivain de la Suisse s'unir à nous et nous tendre la main.“

Guisan, Guilbert: *C. F. Ramuz, ses amis et son temps* In: Francillon, R.: *Histoire de la ... op. cit.*, sv. 2, s. 436.

¹⁰⁰ Jaccottet, P.: *L'Effraie*. Paris: Gallimard 1953.

a to právě kvůli „cizímu“ tónu, který vyjadřoval jejich vlastní romandskou identitu a o kterém se domnívali, že by se mohl v Paříži líbit.“¹⁰¹

Za pomyslné vítězství bychom mohli označit 4. květen 1968, kdy noviny *Le Monde* vydaly přílohu „*Livres*“ (Knihy) zasvěcenou právě romandské literatuře. Znovu se tak stalo v roce 1973 u příležitosti udílení cen Goncourt, kterou v tomto roce získal Jacques Chessex, a 12. května 1978 při oslavě stého výročí od narození C. F. Ramuze. V červnu roku 1969 se na romadský kulturní prostor zaměřil i rozhlas – pod názvem „*Journée France Culture en Suisse Romande*“ (Den rádia France Culture v romanském Švýcarsku) se skrývalo několik pořadů o specifických charakteristikách romandské kultury: literatury, hudby, malířství a kinematografii.

V posledních desetiletích se Francii dává romandská literatura poznat např. článkem v *Encyclopaedia Universalis*, v časopisech *Le Point*, *Le Figaro* nebo v *Magazine littéraire* a *Nouvelles littéraires*. V záplavě jmen, která vstoupila do švýcarské i francouzské literatury, se zaměříme na ta, jež byla za své dílo oceněna.

3.2 Francouzské literární ceny udělované romanským autorům

Vznik literárních cen je záležitostí 20. století, největší nárůst počtu udílených cen spadá do druhé poloviny století, mluvíme-li o francouzských literárních cenách. Po ocenění literární cenou toužila spousta autorů. Cena totiž přinesla finanční zajištění a zvýšení prodejnosti knih, čímž umožnila spisovateli takové podmínky, že se mohl plně věnovat své tvorbě. Mezinárodně udílené ceny, s výjimkou Nobelovy ceny za literaturu, se rozvíjely až v poslední třetině 20. století. Nobelova cena se uděluje od roku 1901 podle závěti Alfreda Nobela za přínos lidské společnosti. V Nobelovu cenu za literaturu doufal i C. F. Ramuz (v roce 1945), ale nakonec ji nezískal ani on, ani Robert de Traz, kterého nominovala fribourgská univerzita v roce 1957.

---

¹⁰¹ „Il existe une manière de sentir proprement romande qui n'a pas grand-chose à voir avec l'ambiance régnant à Paris, ni avec le provincialisme français. De cela les auteurs français ne sont pas toujours conscients. Ils souhaiteraient être publiés dans une maison parisienne et souvent ils le méritaient. Mais ils ne sont pas dans le ton et c'est justement à cause de ce ton particulier „étranger“, que, publiés en Suisse, ils devraient plaire à Paris revêtus de leur identité propre.“

Piroué, G. In: Francillon, R.: *De Rousseau ... op. cit.* s. 115.

Švýcarští spisovatelé žili a žijí v Paříži s přáním, že je Pařížané začnou brát jako francouzské spisovatele narozené ve Švýcarsku, ne jako Švýcary píšící v Paříži, což se příliš nedařilo. Oslnit porotce nebylo jednoduché. A pařížská cena výhradně pro romanské autory neexistuje. Ceny ale můžeme rozdělit do tří kategorií:

- 1) cena „objevení“ pro začínající autory;
- 2) cena pro povzbuzení autora;
- 3) cena „potvrzení“ udělovaná známým autorům.

Z významných švýcarských literárních cen jmenujme Grand Prix Schiller, Prix romand, Prix Rambert nebo Grand Prix Ramuz.

V současnosti je ve Francii udílených 1948¹⁰² literárních ocenění ročně. Nejstarší a nejprestižnější francouzskou literární cenou je *Prix Goncourt*, která se uděluje od roku 1903 autorům *d'expression française*, spisovatelům píšícím francouzským jazykem. Jediným švýcarským laureátem této ceny je Jacques Chessex, mimo hlavní cenu získal i *Prix Goncourt de la Poésie*, cenu za poezii v roce 2004. Cena mu byla udělena za román *L'Ogre*¹⁰³ (Obr) z roku 1973. *Prix Goncourt de la poésie* získal i Philippe Jaccottet, mimo to byl oceněn ještě *Grand Prix de Poésie de la Ville de Paris*, *Grand Prix national de Traduction*, *Grand Prix national de poésie* a *Grand Prix littéraire Pierre de Monaco*. Vedlejší cenu *Bourse Goncourt de la poésie* získal v roce 1997 Maurice Chappaz. Ceny uděluje i Francouzská akademie, *Grand Prix du Roman* udělila v roce 1951 Bernardu Barbeyovi za román *Chevaux abandonnés sur le champ de bataille*¹⁰⁴ (Opuštění koně na bitevním poli). Po druhé světové válce se zvedla další vlna odchodů francouzských Švýcarů do Paříže, z těch, kteří se prosadili a byli oceněni, uvedme George Borgeauda, který získal *Prix des critiques* za svůj románový debut *Le*

---

¹⁰² Údaj podle <www.prix-litteraire.net> dostupný 27.11.2011. Toto číslo obsahuje všechny ceny a jejich jednotlivé kategorie (např. Prix Goncourt: de la Biographie, de la Poésie, du Premier Roman, atd.) udílené za literární dílo – ne jenom za beletrii, viz ceny společnosti Gourmand Awards (např. Histoire Culinaire, Meilleur Livre de Chef, Meilleur Guide du Vin, atd.).

¹⁰³ Chessex, J.: *L'Ogre*. Paris: Grasset 1973.

¹⁰⁴ Barbey, B.: *Chevaux abandonnés sur le champ de bataille*. Paris: Julliard 1951.

*Préau*¹⁰⁵ (Dvůr) a v roce 1974 dokonce *Prix Renaudot* za román *Voyage à l'étranger*¹⁰⁶ (Cesta do ciziny).

V roce 1975 byla oceněna konečně žena-spisovatelka. S. Corinna Billeová obdržela *Bourse Goncourt de la nouvelle* za svou povídku *La Demoiselle sauvage*¹⁰⁷ (Divoká slečna), v roce 1976 *Prix de Vocation* získal Jean-Marc Lovay, v roce 1980 přišel na řadu Jean-Luc Benoziglio, získal *Prix Médicis*, o dva roky později pak Nicolas Bouvier *Prix des Critiques*. Z méně známých cen dostal básník Philippe Jaccottet v roce 1986 *Grand Prix de poésie de la Ville de Paris* a v roce 1997 další básník, Maurice Chapazz obdržel *Bourse Goncourt de la poésie*.

Pro francouzsky píšící autory byla v roce 1986 založena *Prix de la langue française*, uděluje se spisovateli, který nejlépe ilustruje kvalitu a krásu francouzského jazyka, porota je složená z členů Francouzské akademie, z porotců akademie Goncourt a dalších spisovatelů. V roce 1999 ji opět jako jediný autor romanské národnosti za celoživotní dílo získal Jacques Chessex. Podobně zaměřenou cenou je i *Prix des Cinq continents de la Francophonie*, která se udílí od roku 2001. Nejmladší literární cenou je *Prix de littérature francophone Jean Arp*, která byla založena v roce 2004 a je udílěna francouzsky píšícím autorům. Posledním držitelem a zároveň jediným švýcarským držitelem (cena bude předána v březnu 2012) je Valère Novarina. Ocenění ve Strasbourgu dostal za dosavadní dílo.

Výše uvedené přehledně ilustruje následující tabulka.

Přehled literárních cen udělených romanským autorům

Název ceny	Rok udělení	Oceněný autor	Oceněné dílo
Prix Goncourt	1973	Jacques Chessex	<i>L'Ogre</i>
Prix Goncourt de la Poésie	2005	Jacques Chessex	ocenění za dosavadní tvorbu
	2003	Phillippe Jaccottet	ocenění za dosavadní tvorbu

¹⁰⁵ Borgeaud, G.: *Le Préau*. Paris: Gallimard 1952.

¹⁰⁶ Borgeaud, G.: *Voyage à l'étranger*. Paris: Bertil Galland 1974.

¹⁰⁷ Billeová, S. C.: *La Demoiselle sauvage*. Paris: Gallimard 1992.

Grand Prix de Poésie de la Ville de Paris		Jacques Chessex ¹⁰⁸	
	1986	Phillippe Jaccottet	ocenění za dosavadní tvorbu
Grand Prix national de poésie	1995	Phillippe Jaccottet	celoživotní dílo
Grand Prix littéraire Pierre de Monaco	2003	Phillippe Jaccottet	celoživotní dílo
Bourse Goncourt de la poésie	1997	Maurice Chappaz	ocenění za dosavadní tvorbu
Grand Prix du Roman	1951	Bernard Barbey	<i>Chevaux abandonnés sur le champ de bataille</i>
Prix des critiques (Prix de la Critique)	1982	Nicolas Bouvier	<i>Le Poisson-Scorpion</i>
	1952	Georges Borgeaud	<i>Le Préau</i>
Prix Renaudot	1974	Georges Borgeaud	<i>Voyage à l'étranger</i>
Bourse Goncourt de la nouvelle	1975	S. Corinna Billeová	<i>La Demoiselle sauvage</i>
Prix de la Vocation	1976	Jean-Marc Lovay	<i>Les Régions Céréalières</i>
Prix Médicis	1980	Jean-Luc Benoziglio	<i>Cabinet-portrait</i>
Prix de la langue française	1999	Jacques Chessex	celoživotní dílo
Prix de littérature francophone Jean Arp	2012	Valère Novarina	celoživotní dílo
Grand prix Jean-Giono	2007	Jacques Chessex	celoživotní dílo
Prix Sade	2010	Jacques Chessex	<i>Le dernier crâne de M. de Sade</i>

¹⁰⁸ Další údaje nebylo možné dohledat.

V rámci tvorby čtvrtého svazku *Histoire de la littérature en Suisse romande*¹⁰⁹, byl v letech 1970–1996 proveden i statistický výzkum. Články o romandských autorech vycházely nejčastěji v *Quinzaine littéraire* (dvouměsíčník, celkem 82 článků), v *Nouvelle Revue française* (měsíčník, celkem 81 článků) a v *Magazine littéraire* (měsíčník, celkem 90 článků). Z tohoto výzkumu vyplynulo, že pouze spisovatelé, kteří publikují svá díla ve Francii pravidelně, dosáhnou kritiky nebo prezentace v literárním prostředí. Proč se právě tato periodika věnují romandské literatuře, to má jednoduché vysvětlení. Redaktoři těchto časopisů byli Philippe Jaccottet, Pierre Chappuis a Jacques Chessex, kteří sami pocházejí z romandského Švýcarska. Sami se v Paříži prosadili, a tak díky své známosti usilovali o další prezentaci romandské literatury.

Z šetření tedy vyplynulo, že francouzský tisk zůstává romandským spisovatelům poměrně uzavřený. Dalšími prvky, které mohou ovlivnit známost spisovatelů ve Francii, jsou získání některé z velkých literárních cen, poté umístění textů do antologií o romandské literatuře anebo zmínka v jiných zahraničních časopisech, které se věnují romandské literatuře. Spisovatelé, o nichž se francouzský tisk zmiňoval podle výzkumu nejčastěji, jsou např. Jean-Luc Benoziglio, S. Corinna Billeová, Nicolas Bouvier, Maurice Chappaz, Jacques Chessex, Pierre Chappuis, Gustave Roud, nebo Jean Starobinski.

Četnost publikace článků o romandských spisovatelích v literárně orientovaných časopisech ve Francii

Název	Typ	Počet článků vydaných v letech 1970 – 1996	Nejčastější autoři článků
Quinzaine littéraire	dvouměsíčník	82	Jacques Chessex, Philippe Jaccottet, Pierre Chappuis
Nouvelle Revue française	měsíčník	81	
Magazine littéraire	měsíčník	90	

¹⁰⁹ Francillon, R.: *Histoire... op. cit.*

3.3 Pařížská nakladatelství vydávající romandské autory

Pařížské nakladatelské domy byly k romanským spisovatelům přívětivější než porota udělující literární ceny. Např. C. F. Ramuz byl jedním z prvních romanských Švýcarů, kteří v Paříži vydávali svá díla u nakladatelství Grasset, jež bylo založeno v roce 1907 Bernardem Grassetem, kterému Ramuz věnoval *Dopis*¹¹⁰ po vlně negativní kritiky kvůli jazykovému stylu jeho děl jako poděkování za projevenou důvěru a zároveň jako vlastní obranu: „Představuji pro vás, tedy já osobně, v mnohém vašich «dodavatelů», jistý druh extrémní levice nebo pravice (jak budete chtít), což je předmětem jistých kritik. Ale to by nic neznamenal, kdybych pouze «špatně psal», ale obviňují mě, že špatně píšu «schválně», což ztěžuje můj případ a z čehož plynou pro vás docela nepříjemné důsledky.“¹¹¹ V nakladatelství vydával svá díla i Jacques Chenevière nebo Georges Borgeaud.

Druhým, pro francouzské Švýcary důležitým nakladatelským domem, byl Gallimard. V roce 1911 nastoupil do vedení na žádost zakladatelů *Nouvelle Revue française* Gaston Gallimard, a zároveň založil i nakladatelství a začal hledat nové francouzské i zahraniční autory. Jméno bylo změněno v roce 1919 na Librairie Gallimard a v roce 1961 na Éditions Gallimard a brzy po vzniku si vybudoval pozici nejvlivnějšího (což už dnes neplatí) nakladatelství ve Francii, „jeho autoři“ patří mezi nejčastěji oceňované cenou Goncourt. Z romanských autorů vydával v *Gallimardu* např. Philippe Jaccottet.

Dle výzkumu Rogera Francillona a kolektivu práce *Histoire littéraire de la Suisse romande*¹¹² v letech 1970–1996 publikovalo 120 autorů z 665 alespoň jednu svou knihu ve francouzském nakladatelství, nejčastěji to je nakladatelství Seuil, poté Gallimard a Denoël.

---

¹¹⁰ Ramuz, C. F.: *Deux ...op. cit.*

¹¹¹ „Je constitue ainsi, à moi tout seul, dans la réunion de vos «fournisseurs» une espèce d'extrême gauche ou d'extrême droite (comme vous voudrez), qui est l'objet de critiques d'une espèce particulière. Et ce ne serait rien encore si seulement j'«écrivais mal», mais on m'accuse encore de mal écrire «exprès», ce qui aggrave mon cas et d'où des conséquences matérielles assez désagréables pour vous.“

Ramuz, C. F.: *Deux ...op.cit.*, s. 37.

¹¹² Francillon, R.: *Histoire de la ... op. cit.*

Tabulka 1: Přehled jednotlivých nakladatelství vydávajících díla romandských spisovatelů

Název nakladatelství	Rok založení	Počet knih romandských autorů vydaných v letech 1980 - 1992	Příklad publikovaných spisovatelů
Seuil	1935	16	Jean-Luc Benoziglio, Jean Starobinski, Jean Ziegler, Yves Velan
Gallimard	1911	12	Philippe Jaccottet, Jean-Marc Lovay, Jacques Chessex, Georges Borgeaud, S. Corinna Billeová, Nicolas Bouvier, Jean Ziegler
Denoël	1930	9	Georges Borgeaud, Georges Piroué
Grasset	1907	5	Jacques Chessex, Georges Borgeaud, C. F. Ramuz

Velmi přínosným počinem pro romandské spisovatele bylo zahájení spolupráce švýcarského nakladatelství Bertil Galland s francouzskými nakladatelstvími Grasset a Gallimard. Spolupráce s prvním ze jmenovaných nakladatelství byla zahájena v roce 1970, s nakladatelstvím Gallimard podepsal Bertil Galland smlouvu o spolupráci v roce 1974. Romandští spisovatelé, kteří byli oceněni francouzskou literární cenou (viz kap. 3. 2), publikovali svá díla právě v těchto koediciích. Bohužel působení nakladatelství Bertilla Gallanda bylo ukončeno v roce 1982. Úspěch Bertilla Gallanda, co do počtu oceněných knih, zatím nebyl překonán. Podobnou spoluprací navázalo nakladatelství L'Age d'Homme, které založil v roce 1966 Vladimír Dimitrijevič. Ve Francii navázal spoluprací s nakladatelstvím Fallois a Julliard. Nakladatelství L'Age d'Homme je podle Rogera

Francillona jediným světově známým švýcarským nakladatelstvím, což určitě (i když nepřímo) mělo pozitivní dopad na vydávání některých romanských autorů (jako H. F. Amiel a Albert Cingria) v zahraničí¹¹³. V současnosti je však sídlo společnosti v Paříži a díla romanských autorů vycházejí ve vlastní samostatné edici „Poche suisse“.

Podle výše uvedené tabulky dle výzkumu Rogera Francillona a kolektivu práce *Histoire de la littérature en Suisse romande* je nejvíce děl romanských autorů vydáváno v nakladatelství Seuil. Čím je tato skutečnost dána, to už ale na rozdíl od ostatních nakladatelství vysvětleno není.

---

¹¹³ Francillon, R.: *L'Invention... op cit.*, sv. 4., s. 42.

Závěr

V diplomové práci nazvané *Frankofonní kultura ve Švýcarsku prizmatem dobového tisku* jsme nastínili vývoj romandské národní identity a národní literatury ve frankofonních kantonech Švýcarska v průběhu 18., 19. a 20. století. Dále jsme se v této práci zajímali o to, jaké je postavení romandské literatury v Paříži, jestli je vydávána a oceňována. Původní koncept práce téma postavení romandské literatury v Paříži obsahoval pouze okrajově, ale v průběhu studia pramenů se tato oblast ukázala jako zajímavá, a proto jsme se rozhodli věnovat jí celou kapitolu. Velkým přínosem pro studium faktů v rámci této kapitoly byl digitalizovaný archiv francouzského časopisu *Revue des Deux-Mondes*, díky kterému by bylo možné zpracovat téma romandské literatury ve Francii ještě podrobněji.

V první kapitole práce jsme se zabývali vývojem romandské identity a národní romandské literatury od 18. století a jejich vzájemného vztahu, nastínili jsme snahu o vymanění se z nadvlády francouzské kultury a definování vztahu vzhledem k Francii. Vývoj napříč stoletími bychom mohli nazvat Od helvetismu k jednotné Evropě. Osobností, která ovlivnila konstituování romandské národní identity, byl v 18. století Béal Louis de Muralt se svým dílem *Lettres sur les Anglois, François et sur les voyages*¹¹⁴. Právě toto dílo je označováno za manifest helvetismu a představuje tzv. *mythe suisse*. Idylické Švýcarsko se zobrazuje jako pastýřská země, Alpy jsou jejím symbolem. Pojem *sous-champ dominé* je označením pro první polovinu 19. století. *Sous-champ dominé* – oblast, která je podřízená. V této době se zrodila kolektivní touha po národní identitě a národní literatuře, která se naplnila ve druhé polovině tohoto století, označované jako *champ de positions* – doba zaujímání pozic, doba hledání a definování. Romandská literatura je tělo, které hledá duši – *un corps, qui cherche une âme*. Stoletím nového rozvoje je století 20., které se snaží realizovat teoretické poznatky romandské literatury napsáním pravého švýcarského románu (*roman suisse*). První kapitolu jsme tedy mohli uzavřít s tím, že romandská literatura samostatně existuje a přirozeně se dál vyvíjí a i dnes pokračují debaty o jejím směřování.

Ve druhé kapitole následoval exkurz do problematiky dobového aktuálního tisku, kde jsme představili jednotlivá periodika, jejich vývoj a jejich program

---

¹¹⁴ Muralt, B.: *Lettres...op. cit.*

a následně jsme se pokusili o analýzu jejich pohledu na Paříž jako kulturní metropoli a na francouzskou kulturu jako kulturu majoritní. Proti původním hypotézám jsme zjistili, že žádné periodikum nebylo vyhraněno proti Francii a její kultuře. Spíše než o protifrancouzském postavení je vhodnější mluvit o pronárodní orientaci. Další skupinu tvoří časopisy orientované kosmopolitně, které se věnovaly literárním a kulturním událostem z celého světa. V poslední skupině jsou časopisy, které své programové zaměření v průběhu svého fungování měnily.

Třetí kapitola se věnovala problematice přijetí a úspěchu romandských spisovatelů v Paříži, jejich oceňování francouzskými literárními cenami a pozornost jsme zaměřili i na pařížské nakladatelské domy, které vydávaly a vydávají prózu, poezii a studie romandských Švýcarů. Paříž byla už od 18. století městem možností, a to nejen pro literáty a umělce, ale i lidi s „obyčejným“ povoláním. Pro literáty představovala jednak uměleckou a kulturní metropoli, jednak místo nové, svěží inspirace. K úspěchu romandského díla ve Francii byla důležitá pozitivní kritika v některém z tamějších periodik. Nejčastěji se objevovala v 19. století v *Revue des Deux-Mondes*, v druhé polovině 20. století v *Quinzaine littéraire*, *Nouvelle Revue française* a v *Magazine littéraire*. Literární ceny pro spisovatele jsou záležitostí 20. století. Pro romandské spisovatele neexistuje žádná speciální pařížská cena, nejprestižnější ocenění představuje *Prix Goncourt*, kterou získalo jen několik romandských Švýcarů (Jacques Chessex, Phillippe Jaccottet a Maurice Chappaz). Ani pařížské vydavatelské domy se nĕvěnují romandské literární tvorbě systematicky. Nejčastěji ji najdeme v nakladatelství Seuil, Gallimard, Laffont, Grasset a Denoël.

Ze získaných poznatků naší práce vyplynulo, že romandské Švýcarsko má svou identitu i vlastní literaturu, která se vyvíjela a tento vývoj stále pokračuje. Diskuse minulých i současných literárních teoretiků i samotných spisovatelů o tom, jak má opravdová literatura vypadat a co ji tvoří, jsou nedílnou součástí formování všech národních literatur. Ocenění ze strany francouzských institucí je pak důkazem opravdových kvalit romandské literární produkce. V českém prostředí bohužel toto téma není známé, zejména z důvodu absence překladů odborných prací a monografií do češtiny. V této práci jsme se proto pokusili představit dle našeho názoru zásadní tendence, osobnosti a pojmy literárně-kulturního vývoje romandského Švýcarska tak, aby mohla být východiskem pro poznání této oblasti.

Bibliografie

AMIEL, Henri-Frédéric: *Du mouvement littéraire dans la Suisse romane et de son avenir*. Genève : E. Carey 1849, 64 s.

BEVAN, David.: *Ecrivains d'aujourd'hui – La littérature romande en vingt entretiens*. Lausanne : Editions 24 Heures 1986.

BRIDEL, Doyen: *Poésies helvétiques*. Lausanne : Mourer 1782. 247 s.

CALAME, Christophe.: *Sept cents ans de la littérature en Suisse romande*. Paris : Éditions de La Différence 1991. 820 s. ISBN 2-7291-0747-9.

DE BEAUMARCHAIS, Jean-Pierre; COUTY, Daniel; REY, Alain. *Dictionnaire des littératures de la langue française*. vol. 4. Paris : Bordas, 1994. 2211-2875 s. ISBN 2-04-027034-5.

DE MURALT, Bêat: *Lettres sur les Anglais et Français, Lettres sur les voyages*. [Paris] 1725, 316 s.

DE STAËL: *De l'Allemagne*. Paris : Charpentier 1852.

FRANCILLON, Roger: *De Rousseau à Starobinski: Littérature et identité suisse*. Lausanne : Presses polytechniques et universitaires romandes 2011. 141 s. ISBN 978-2-88074-908-8.

FRANCILLON, Roger: *Histoire de la littérature en Suisse romande. Du Moyen.Âge à 1815*. sv. 1, Lausanne : Éditions Payot 1996. ISBN 2-601-013182-4.

FRANCILLON, Roger: *Histoire de la littérature en Suisse romande. De Töpffer à Ramuz*. sv. 2, Lausanne : Éditions Payot 1997. ISBN 2-601-03183-2.

FRANCILLON, Roger: *Histoire de la littérature en Suisse romande. De la Seconde Guerre aux années 1970*. sv. 3, Lausanne : Éditions Payot 1998. ISBN 2-601-03184-0.

FRANCILLON, Roger: *Histoire de la littérature en Suisse romande. La littérature romande aujourd'hui*. sv. 4, Lausanne : Éditions Payot 1999. ISBN 2-601-03185-9.

FRYČER, Jaroslav.: *Slovník francouzsky písících spisovatelů*. Praha : Libri 2002. 759 s. ISBN 80-7277-130-2.

GAULLIEUR, Eusèbe-Henri.: *Études sur l'histoire littéraire de la Suisse française*. Genève / Paris : Ch. Gruaz / Joël Cherbuzliez 1856.

HOLEŠ, Jan, KADLEC, Jaromír.: *Francouzština v Evropě*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci 2005. 204 s. ISBN 80.244-1049-4.

MAGETTI, Daniel: *L'Invention de la littérature romande 1830–1910*. Lausanne : Éditions Payot 1995. 621 s. ISBN 2-601-03164-6.

PORCHAT, Jean-Jacques: *Souvenirs poétiques de Valamont*. Lausanne : Georges Bridel 1864.

RAMUZ, Charles-Ferdinand: *Deux lettres*. Haldas Georges, Lausanne : L'Age d'Homme 1992.

REYNOLD, Gonzague: *Le Doyen Bridel et les origines de la littérature suisse romande*. Lausanne : Georges Bridel 1909. 541 s.

ROUSSEAU, Jean- Jacques.: *Lettre à M. D'Alembert sur les spectacles*. Amsterdam 1758 : Marc Michel Rey 1758.

RUCHAT, Abraham: *Les Délices de la Suisse*. Pierre Vander Aa : 1714.

SAINTE-BEUVE: *Portraits contemporains*, sv. III., Paris : Michel Lévy Frères 1870.

TÖPFFER, Rodolphe: *Nouvelles genevoises*. Paris : Librairie de L. Hachette 1865.

TÖPFFER, Rodolphe: *Réflexions et menus propos d'un peintre genevois*. Genève : P. A. Bonnant 1830. 35 s.

Elektronické zdroje:

Dictionnaire historique de la Suisse: <http://www.hls-dhs-dss.ch/index.php>

Elektronický archív časopisu *Revue des Deux-Mondes*:
<http://www.revuedesdeuxmondes.fr/>

Články:

BOSQUET, Alain: *Jacques Chessex, le calviniste*. *Revue des Deux-Mondes*. Février 1989, 4 s.

FABRE, Eugène: *Aspects intellectuels de la Suisse*. *Revue des Deux-Mondes*. Octobre 1960, 14 s.

FABRE, Eugène: *La vie littéraire en Suisse romande*. *Revue des Deux-Mondes*. Mars 1961, 10 s.

GAUTIER, Léopold: *Töppfer et Sainte-Beuve*. *Revue des Deux-Mondes*. Mars 1966, 7 s.

SAINTE-BEUVE: *Poètes et romanciers de la France: Rodolphe Töpffer. Revue des Deux Mondes.* Janvier 1841, 28 s.

ZIEGLER, Henri: *C. F. Ramuz et son pays. Revue des Deux-Mondes.* Septembre 1948, 11 s.

Résumé

Le travail nommé *La Culture Francophone en Suisse par le prisme de la presse contemporaine* essaie de nous donner la réponse à la question identitaire ainsi qu'à la question d'évolution de la littérature nationale en Suisse romande par le prisme de la presse contemporaine. La dernière partie étudie comment les écrivains romands sont accueillis en France, notamment à Paris. On examine quelles maisons d'éditions s'y intéressent et quels prix littéraires leur sont décernés.

La littérature française écrite en Suisse a plusieurs désignations: *littérature d'expression française*, *littérature romande* ou *la littérature de Suisse romande*. Le mot „romand“ fut utilisé pour la première fois par Abraham Ruchat, un historien suisse, dans son oeuvre *Les Délices de la Suisse*¹¹⁵. Pour ce travail il est préférable d'employer le mot *romand* à la place de *suisse-français*, car il saisit plus précisément la relation entre l'appartenance géo-politique à la Suisse et l'appartenance culturelle à la France. Dans le travail de Daniel Maggetti on lit que la désignation *Suisse romande* est en opposition avec la désignation *Suisse française* qui implique la dominance culturelle de la France et la dépendance à elle¹¹⁶.

Généralement, l'oeuvre de chaque écrivain ou poète est influencé non seulement par les impressions et les expériences personnelles mais aussi par le lieu d'où il vient, par son histoire, par la langue maternelle de l'auteur etc. Par exemple la littérature suisse est fortement influencée par la religion catholique ou protestante. Alors quels principes définissent la littérature nationale? D'après la définition, la littérature nationale est l'ensemble de toutes les oeuvres des auteurs d'une communauté nationale contenant des oeuvres passées et aussi présentes. On ajoute aussi la remarque que traditionnellement la littérature nationale est écrite dans une seule langue. C'est aussi la littérature qui diffuse l'identité nationale. Et c'est en Suisse où l'unité de langue est souvent discutée à cause de la pluralité linguistique. En tout cas, cette unité ne représente pas la condition absolue; ce qui est primaire, c'est l'unité d'évolution historique.

L'identité collective (ou nationale) est le principe qui diffère une nation des autres. Et les Français diffèrent des Suisses (romands), même dans la langue ce qui

---

¹¹⁵ Ruchat, A.: *Les Délices... op. cit.*

¹¹⁶ Maggetti, D.: *L'Invention... op. cit., s. 60.*

est le résultat d'une évolution historique différente. Voyons maintenant comment les Suisses romands découvrirent leur identité romande. Cette évolution pourrait être nommée de l'helvétisme à l'Europe unie.

Les attitudes contre-françaises sont visibles dès le XVIIIe siècle et sont causées par les expansions françaises (Franche-Comté, Strasbourg etc.). Il s'agit d'une période préliminaire. Les Suisses romands veulent promouvoir qu'eux aussi sont capables de la production littéraire évoluée. La philosophie qui marqua le XVIIIe siècle c'est l'helvétisme. Le programme de l'helvétisme fut résumé dans l'oeuvre de Bêat Louis de Muralt intitulée *Lettres sur les Anglais et les Français et sur les voyages* parue en 1725 à Paris. L'auteur des Lettres se présente comme le voyageur étudiant les moeurs des nations. Il apprécia la liberté anglaise. Mais en France, même si les Français sont très sociables, tout n'est que „plâtre et vernis.“¹¹⁷ Dans la dernière partie nommée *Lettres sur les voyages* Muralt demande quels principes forment l'esprit suisse national et il invite au retour des valeurs des ancêtres. Le symbole constituant le pays ce sont les Alpes et la Suisse est la nation des bergers. Cette conception s'appelle le *mythe suisse*. Deux principes naquirent aussi dans ce siècle: la neutralité et la méfiance à tout ce qui est étranger. La Suisse acquit l'image de pays pacifique. Les successeurs de Muralt furent Jean-Jacques Rousseau, Mme de Staël (qui sont appelés *père et mère fondateurs*¹¹⁸) et le *premier poète vaudois* Doyen Bridel.

Daniel Maggetti nomme la première moitié du XIXe siècle le *sous-champ dominé*. Les Suisses romands savent que le milieu littéraire reste dominé par la France, mais ils essaient de montrer leurs différences et spécificités. L'invention littéraire se déroula autour le personnage français de Sainte-Beuve, qui fut devenu l'ami de Rodolphe Töpffer, Jean-Jacques Porchat ou Juste Olivier. Grace à Sainte-Beuve la production littéraire romande put se montrer en France, notamment dans la Revue des Deux-Mondes. Si on généralise cette époque, on peut dire que les Suisses romands déclarent Paris comme la capitale de la littérature écrite en français, il faut juste que la littérature romande garde son esprit qui la diffère de la littérature des autres cantons et de la littérature française.

---

¹¹⁷ Muralt, B.: *Lettres...op. cit.*, s. 302.

¹¹⁸ Maggetti, D.: *L'Invention ... op. cit.* s. 245.

La deuxième moitié du XIXe siècle se désigne dans l'oeuvre de Daniel Maggetti *champ de positions*,¹¹⁹ l'époque où la littérature romande existe. Le résumé de Henri-Frédéric Amiel dans son travail *Du mouvement littéraire dans la Suisse romane et de son avenir* est connu jusqu'aux nos jours:

„Y a – t – il une Suisse romane? Non.

Une Suisse romane peut – elle être? Oui.

Une Suisse romane, doit – elle être? Oui.

Et qu'est – ce que le mouvement littéraire dans la Suisse romane?

Un corps qui cherche une âme.¹²⁰

Les preuves de l'existence de la littérature nationale sont également l'écriture des biographies, des histoires littéraires, des anthologies et l'existence des revues littéraires. L'auteur des biographies fut Eugène Rambert, les auteurs des histoires littéraires furent Philippe Godet, Eusèbe – Henri Gaullier ou Virgile Rossel. Les anthologies furent éditées par Alexandre Vinet, Louis Dupraz et Emile Bonjour. Mais les débats autour de l'identité romande ne finissent pas par la proclamation que la littérature nationale romande existe. Ils continuent pendant le XXe siècle.

Le XXe siècle est appelé le siècle du nouvel essor. Il a amené une nouvelle génération et aussi de nouvelles conceptions de l'art. La question de l'existence de la littérature nationale se pose de nouveau, par exemple dans la revue *Voile latine*, représentée par Gonzague de Reynold et Robert de Traz. Ils font une enquête parmi leurs amis, ils demandent:

1) „La Suisse, peut – elle, selon vous, posséder malgré ses différences de la langue, une littérature ou un art national?“

2) „Quelles seraient les traditions de cet art ou de cette littérature?“¹²¹

Les réponses furent bien positives, par exemple Virgil Rossel répondit: „Nous écrivons dans notre langue, mais nous pensons en Suisse.“¹²² Charles Ferdinand Ramuz comme le représentant de la nouvelle génération répondit que la littérature nationale est liée aux habitudes, traditions et la langue. Il désira écrire un vrai roman suisse, mais aussi se faire connaître à Paris.

---

¹¹⁹ Tamtéž, s.

¹²⁰ Amiel, H. – F.: *Du mouvement ... op.cit.*, s. 64.

¹²¹ Francillon, R.: *Histoire... op. cit.*, sv. 2, s. 234

¹²² Rossel, V. In: Francillon, R.: *De Rousseau ... op. cit.*, s. 66.

Les questions d'identité nationale continuent aussi dans la deuxième moitié du XXe siècle. Il faut mentionner le texte de Denis de Rougemont des années 60, qui offre l'interprétation d'identité plus moderne: „L'identité d'un peuple ou d'une communauté ne sera plus définie par des arpenteurs, des cordons douaniers et des décrets simplistes et rigides promulgués par une capitale [...].“¹²³ L'idée principale est l'Europe unie, de façon politique et culturelle. Ce siècle conclut Roger Francillon, qui se demande si la question d'identité n'est pas dépassée dans le siècle où le monde se rassemble à un grand village.

Le premier chapitre se ferme par la constatation que la littérature romande existe: elle a sa prose, sa poésie, son théâtre, sa critique...

Le moyen qui reflète les changements dans la société entre XVIIe et XXe siècle le plus rapidement sont les journaux. Quelle attitude prennent les journaux littéraires vers la France? D'après les études des différentes revues on constate qu'aucune des revues ne prit pas une attitude vraiment négative. Les revues peuvent être classer dans trois parties: d'abord les revues orientées nationalement, qui reflètent la situation dans le canton, après les revues orientées aux événements dans le monde entier (y compris la France) et les dernières, les revues qui changèrent leurs programmes. Les revues concentrées sur le canton furent *Bibliothèque universelle* (1816–1924), *Voile latine* (1904–1910), *Cahiers vaudois* (1914–1919), *Rencontre* (1950–1953) et *Pays du lac* (1953–1955). Les revues cosmopolites furent *Mercur suisse* (1732–1738), *Journal helvétique* (1738–1784) et *Revue de Genève* (1920–1930). Les revues changeants leurs programmes furent *Revue de Belles-lettres* (publié à partir de 1836), *Revue suisse* (1838–1865) et *Écriture* (1964–2005).

Dernière question posée dans ce travail c'est la question de réception des Suisses romands à Paris. La Suisse romande est un territoire assez petit pour contenter des écrivains romands. Alors il est naturel qu'ils essayèrent de chercher le succès en France à Paris. Paris comme la capitale est aussi le centre d'inspiration, de nouvelles formes etc. Paris fut le centre d'immigration à partir de XVIIIe siècle et non seulement pour les artistes, mais aussi pour les hommes de la rue. Les écrivains romands ne furent pas réunis autour d'une revue spéciale. Mais la littérature romande

---

¹²³ Rougemont, D.: *La Suisse et l'Europe*. In: *Sept cents ans ... op.cit.*, s. 810.

fut le plus souvent reflétée dans la Revue des Deux-Mondes, grâce à Sainte-Beuve qui fut ami de beaucoup d'écrivains romands.

On a dit que Paris est le centre culturel, alors c'est ici où on décerne les prix littéraires. Les Suisses romands n'ont pas de prix spécial, mais il y en a assez entre eux, qui ont réussi parmi les Français. Il faut rappeler que les prix littéraires sont la question du XXe siècle. Le prix littéraire français le plus prestigieux est le Prix Goncourt, qui fut décerné en 1973 à un seul écrivain romand, à Jacques Chessex pour le roman L'Ogre. Notons aussi que Chessex est l'auteur romand le plus apprécié (quant au nombre des prix littéraires) en France. Parmi les autres noms citons par exemple Phillippe Jaccottet (Prix Goncourt de la Poésie), Maurice Chappaz (Bourse Goncourt de la poésie), Nicolas Bouvier (Prix des critiques), S. Corinna Bille (Bourse Goncourt de la nouvelle), Jean-Marc Lovay (Prix de la Vocation), Jean-Luc Benoziglio (Prix Médicis) ou Valère Novarina (Prix de littérature francophone Jean Arp).

Si on parle des écrivains publiés en France, on doit parler aussi des maisons d'éditions. Les maisons d'éditions qui s'intéressent à la littérature romande sont Seuil, Gallimard, Denoël et Grasset. Les maisons d'éditions Gallimard et Grasset coopèrent dans les années 70 avec la maison d'éditions romande – Bertil Galland. Aujourd'hui la littérature romande est publiée aussi chez L'Age d'Homme dans l'édition „Poche suisse“, c'est une maison d'éditions d'origine suisse, mais siégée à Paris, elle fut fondée par Vladimir Dimitrijevic en 1966.

On peut conclure ce travail par la constatation que la littérature nationale romande existe, la Suisse romande a son identité et l'évolution continue toujours. Les discussions théoriques font la partie indivise de la formation de toutes les littératures dans le monde. L'appréciation des institutions françaises sont le signe de la qualité de la littérature romande. Dans le milieu littéraire tchèque, ce thème n'est pas très connu, donc c'était l'un des arguments pourquoi ce travail est écrit dans la langue tchèque. On a essayé de présenter les tendances, les personnages et les notions essentielles, pour que ce travail puisse servir de point de départ pour les études de cette problématique.

Anotace

Jméno a příjmení	Bc. Věra Stolaříková
Fakulta a katedra	Filozofická fakulta, Katedra romanistiky
Název diplomové práce	Frankofonní kultura ve Švýcarsku prozmatem dobového tisku
Název diplomové práce v angličtině	Francophone culture in Switzerland through the prism of the contemporary press
Vedoucí práce	doc. PhDr. Marie Voždová
Počet znaků	123 178
Počet příloh	3
Počet titulů použité literatury	24
Klíčová slova	Francouzské-Švýcarsko, romanská národní literatura, romanská národní identita, literární revue, literární cena, nakladatelství
Klíčová slova v angličtině	French-Switzerland, Swiss national literature, Swiss national identity, literary reviews, literary price, publishing house
Charakteristika práce	Diplomová práce se zabývá franouzsky psanou švýcarskou literaturou – jejím vývojem v souvislosti s vývojem národní identity ve frankofonních kantonech Švýcarska. Dále se práce věnuje literárním revuem, časopisům a novinám, které přinášely nové ideje a prezentovaly texty, jež pomohly k definování národní identity a literatury. Práce dále seznamuje s oceňováním a vydáváním děl romanských autorů v Paříži.
Charakteristika práce v angličtině	This masters thesis examines the role of French writing in Swiss Literature- its progression in connection with the development of national identity in the French-speaking cantons of Switzerland. Further, the work investigates the effects of literary reviews, periodicals and newspapers which brought about innovative ideas and which chronicled the details that helped define national identity and literature. This study focuses on evaluation of published works by authors of the French-speaking Swiss in Paris.

Přílohy

Příloha č. 1: Jmenný rejstřík

AMIEL, Henri-Frédéric

BARBEY, Bernard

BENOZIGLIO, Jean-Luc

BILLEOVÁ, S. Corinne

BORGEAUD, Georges

BOUVIER, Nicolas

BRIDEL, Doyen (= Philippe-Sirice)

BUDRY, Paul

CINGRIA, Charles-Albert

CONSTANT, Benjamin

DE MURALT, Bétat

DE REYNOLD, Gonzague

DE STAEL, Germaine

DE TRAZ, Robert

FRANCILLON, Roger

GALLOIX, Imbert

GALOIS, Imbert

GILLIARD, Edmond

GODET, Philippe

CHAPAZ, Maurice

CHENEVIÈRE, Jacques

CHERBULIEZ, Victor

CHESSEX, Jacques

JACCOTTET, Philippe

LOVAY, Jean-Marc

MAGGETTI, Daniel

MERCANTON, Jacques

MONNIER, Marc

NOVARINA, Valère

OLIVIER, Juste
PORCHAT, Jean-Jacques
RAMBERT, Eugène
RAMUZ, Charles-Ferdinand
ROD, Edouard
ROSSEL, Virgile
ROUD, Gustave
ROUGEMONT, Denis
ROUSSEAU, Jean-Jacques
SAINTE-BEUVE
SÉCRETAN, Charles
STAROBINSKI, Jean
TÖPFFER, Rodolphe
VELAN, Yves
VINET, Alexandre

Příloha č. 2: Přehled švýcarských francouzsky psaných kulturních periodik

[vwa]

Bibliothèque britannique

Bibliothèque universelle

Bibliothèque universelle de Genève

Cahiers vaudois

Conservateur suisse

D'autre part

Écrits nouveaux

Écriture

Entrennes helvétiques et patriotiques

Entrennes nationales

Études des lettres

Feuillets, revue de culture suisse

Gazette de Lausanne

Intervalles

Journal de Neuchâtel

Mercure de France

Mercure Galant

Mercure suisse

Mercure suisse, ou recueil de nouvelles historiques, politiques, littéraires et curieuses

Nouveau journal de littérature et de politique de l'Europe, et surtout de la Suisse

Nouveau journal helvétique

Nouvelle Revue française

Passe-Muraille

Pays du lac

Rencontre

Repères

Revue de Belles-Lettres

Revue de Genève

Revue romande
Revue suisse
Semaine littéraire
Suisse romande
Trou
Versants
Voile latine
Voix clémentine

Příloha č. 3: Medailony jednotlivých osobností

AMIÉL, Henri-Frédéric (*27.9.1821 v Ženevě, †11.5.1881 v Ženevě) – spisovatel a filosof; cestoval po Švýcarsku, Francii, Itálii a Německu. V Berlíně vystudoval teologii, filozofii, filologii a psychologii. V Ženevě v roce 1849 získal titul profesor francouzské literatury a estetiky za práci *Du mouvement littéraire dans la Suisse romane et de son avenir* (O literárním vývoji v románském Švýcarsku a jeho budoucnosti). Dílo: sbírky básní *Grains de Mil* (1854; Zrna Mil), *La Part du Rêve* (1863; Část snu), *Les Etrangères* (1876; Cizinci), *Jour à Jour* (1880; Ze dne na den); historická balada *Charles le Téméraire* (1876; Karel Temerský); studie o Germaine de Staël (1876) a Jeanu-Jacqueu Rousseauovi (1879), válečný zpěv *Roulez tambours!* z roku 1857.

BARBEY, Bernard (*2.7.1900 ve Valeyres-sous-Rances, †25.1.1970 v Paříži) – spisovatel a člen švýcarské armády; po ukončení studia v Ženevě a v Lausanne odjel do Paříže s vidinou spisovatelské kariéry. Jeho přítelem byl např. François Mauriac. Dílo: romány *Le Cœur gros* (1924; Velké srdce), *La Maladère* (1926), *Toute à tous* (1930), *Ambassadeur de France* (1934; Francouzský ambasador), *Le Crépuscule du matin* (1938; Ranní soumrak), sbírka povídek *La Maison d'illusion* (1933, Dům iluze). Poslední román *Chevaux abandonnés sur le champ de bataille* (1951, Opuštění koně na bitevním poli) získal v roce 1951 Cenu Francouzské Akademie.

BENOZIGLIO, Jean-Luc (*19.10.1941 v Monthey) – spisovatel, od roku 1967 žije v Paříži. Během univerzitních studií práv přispíval do *Revue de Belles-lettres*. Za své dílo obdržel několik literárních cen, jak francouzských, tak švýcarských, např. *Prix Médicis*, *Prix Schiller*, *Grand Prix C. F. Ramuz*. Dílo: romány *Cabinet-Portrait* (1980; Kabinet-Portrét), *Le jour où naquit Kary Karinaky* (1986; Den, kdy se narodila Kary Karinaky), *Tableaux d'une ex* (1989; Obraz jedné ex), *Le feu au lac* (1998 Požár u jezera), *Louis Capet, suite et fin* (2005; Ludvík Capet, pokračování a konec).

BILLEOVÁ, S. Corinna (*29.8.1912 v Lausanne, †24.10.1979 v Sierre) – spisovatelka, v letech 1943 – 1947 manželka Maurice Chappaze. Po pobytu v Paříži (1934 – 1936) a po rozpadu prvního manželství se usadila ve Valais a vydala svůj literární debut sbírku básní *Printemps* (1939; Jaro) a prozaické dílo *Théoda* (1944). V roce 1975 získala *Bourse Goncourt de la Nouvelle* za sbírku povídek *La Demoiselle sauvage* (1974; Divoká slečna). Další dílo: *Le Salon ovale* (1976; Oválný salon), *Cent petites histoires d'amour* (1978; Sto malých příběhů lásky), *Deux passions* (1979; Dvě vášně).

BORGEAUD, Georges (*27.7.1914 v Lausanne, †6.12.1998 v Paříži) – spisovatel a knihovník; od roku 1946 žil v Paříži. Jeho první román *Le Préau* (1952; Dvůr) je zčásti autobiografický. Další romány jsou *La Vaisselle des évêques* (1959;) a *Le Voyage à l'étranger* (1974; Cesta do ciziny), *Le Jour du printemps* (1989; Jarní den) a esej *Le Soleil sur Aubiac* (1986; Slunce nad Aubiac). Jeho dílo je poznamenáno hledáním identity. Získal několik literárních cen – *Prix des Critiques*, *Prix Renaudot*, *Prix Médicis*.

BOUVIER, Nicolas (*6.3.1929 v Grand-Lancy, †17.2.1998 v Ženevě) – spisovatel, fotograf, cestovatel; cestoval zejména po východní Evropě a Asii. Jeho literární dílo je známé spíše ve Švýcarsku. Téma cestování se promítá i v jeho tvorbě. Dílo: *L'Usage du monde* (1963; Použití světa), *Chronique japonaise* (1975; Japonská kronika), *Le Poisson-scorpion* (1985; Ryba-Škorpion), je také autorem sbírky básní *Le Dehors et le Dedans* (1982; Venku a vevnitř).

BRIDEL, Doyen (= Philippe-Sirice), (*20.11.1757 v Begnins, †20.5.1845 v Montreux) – spisovatel, vystudoval teologii; je známý zájmem o tradici, folklor, geografii regionu a přírodní vědy. Psal jak poezii, tak prózu. Tématem jeho poezií jsou Alpy a jejich okolí a láska k rodné zemi. Většinu svých veršů uvedl v almanachu *Etrennes helvétiques*, který vydával od roku 1783. Inspiraci nacházel u německých autorů, nebo u Rousseaua. Mimo jiné je autorem *Glossaire du patois de la Suisse romande* (1866; Glosář nářečí romandského Švýcarska).

BUDRY, Paul (*29.6.1883 v Cully, †6.5.1949 v Lens) – spisovatel, umělecký kritik a novinář; organizoval první kubistickou výstavu ve Švýcarsku v roce 1913. Mezi malíři i jinými umělci našel přátele, o některých napsal monografie – např. Charles Clément, Rodolphe-Théophile Bosshard, nebo Félix Vallotton. V literatuře patřil k organizátorům avantgardního života, stál např. u vzniku *Cahiers vaudois*. Je autorem hrdinsko-komických povídek *Pinget dans la cage aux lions* (1925; Pinget ve lví kleci) a *Le Hardi chez les Vaudois* (1928;), za kterou byl v roce 1929 oceněn *Prix Rambert*. Byl zakladatelem (1944) a prvním prezidentem Asociace vaudských spisovatelů.

CINGRIA, Charles-Albert (*10.2.1883 v Ženevě, †1.8.1954 v Ženevě) – spisovatel a hudebník; pobýval střídavě na různých místech Evropy, v roce 1918 ho však okouzila Paříž. Setkával se zde s místními spisovateli a básníky, přispíval do *Nouvelle Revue française*. V době války žil ve Švýcarsku, které procestoval na kole. Okouzloval ho středověk, doba trubadúrů a truvérů. Je autorem povídek, které vydával v souborech: *Stalactites* (1941; Stalaktity), *Bois sec bois vert* (1948; Suché dřevo, zelené dřevo), *Le Parcours du Haut Rhône* (1944; Putování regionem Haut-Rhône), *Florides helvètes* (1944;), *Musiques de Fribourg* (1945; Hudba Fribourgu). Z jeho zájmu o historii vznikla díla *La Civilisation de Saint-Gall* (1929; Civilizace Svatého Grálu), *Pétrarque* (1932, Petrarca) et de *La Reine Berthe* (1947; Královna Bertha).

CONSTANT, Benjamin (*25.10.1767 v Lausanne, †8.12.1830 v Paříži) – spisovatel a politik; autor mnoha esejů o politice a náboženství. Už ve svých 12 letech napsal první román nazvaný *Les Chevaliers* (Rytíři), ve 13 letech začal studovat na univerzitě v Oxfordu. Díky známostem své přítelkyně Mme de Staël se dostal do pařížské politické sféry, projevil se jako schopný přívrženec umírněných republikánů. Po revoluci odešel i s Mme de Staël do exilu, do Paříže se vrátil v roce 1814 a pokračoval ve své politické kariéře. Je autorem románů *Adolphe* (1816), *Le Cahier rouge* (1807; Červený deník, vydaný až posmrtně) a *Cécile* (1811; vydaný posmrtně).

DE MURALT, Béat (*9.1.1665 v Bernu, †20.11.1749 v Colombier) – spisovatel, ideový reprezentant helvetismu; jako kapitán švýcarské gardy ve Versailles procestoval Francii a navštívil také Londýn. Kvůli svým názorům se dostal do konfliktu s církví, a tak odjel do Nizozemí, odkud pocházela jeho manželka. Je autorem *Lettres sur les anglois et les françois et les voyages* (1725 – 1728; Dopisy o Angličanech, Francouzích a cestách). Jeho teorii národních charakterů převzali např. Voltaire, Marivaux, Rousseau, Johann Gottfried Herder, nebo Gotthold Ephraim Lessing.

DE REYNOLD, Gonzague (*15.7.1880 ve Fribourgu, † 9.4.1970 ve Fribourgu) – spisovatel a historik; patří k tzv. neo-helvetistům. V roce 1914 založil *Nouvelle Société helvétique* (Nová helvétská společnost). Sympatizoval s politickými názory *Maurice Barrèse* a *Charlese Maurrása*, jejichž základními myšlenkami je konzervatismus a nacionalismus. Jeho literární dílo představuje vizi konzervativního Švýcarska založeného na jeho dějinách a geografii; je autorem próz např. *Contes et légendes de la Suisse héroïque* (1914; Povídky a legendy hrdinského Švýcarska), *Cités et pays suisses* (1914-1920; Švýcarská města a místa), *La Suisse une et diverse* (1923; Švýcarsko jediné a rozdílné).

DE STAEL, Germaine (*22.4.1766 v Paříži, † 14.7.1817 v Paříži) – spisovatelka, esejistka; vedla v Paříži svůj salon; až do Revoluce byla v oblasti společenského a veřejného života velice aktivní ženou. Ve Švýcarsku pobývala po roce 1792, a to v Ženevě nebo v Coppetu. Její díla *De la littérature considérée dans ses rapports avec les institutions sociales* (1800; O literatuře) a *Delphine* (1802) nebyla soudobou pařížskou kritikou přijata. V roce 1803 musela z Napoleonova nařízení odejít do exilu, byla vykázána z Paříže až do roku 1814. Přebývala opět v Coppetu, skupina intelektuálů, která se u ní scházela, se nazývá *groupe de Coppet* (skupina z Coppetu). Patřili do ní Benjamin Constant, Jean Charles Léonard Simonde de Sismondi, Prosper de Barante, August Wilhelm Schlegel a Charles-Victor de Bonstetten. Cestovala po celé Evropě: Anglie, Německo, Rakousko, Rusko, Itálie. Další literární dílo: *Corinne ou l'Italie* (1807; Corinne, čili Itálie), *De l'Allemagne* (1810; O Německu), *Dix années d'exil* (1821, vydáno posmrtně; Deset let exilu),

Considérations sur les principaux événements de la Révolution française (1818, vydáno posmrtně; Úvahy o klíčových událostech Francouzské revoluce).

DE TRAZ, Robert (*14.5.1884 v Paříži, †9.1.1951 v Nice) – spisovatel a esejista; po studiích v Paříži se usadil v Ženevě. Pracoval jako redaktor revue *Voile latine*, pak ve svých *Feuillets* (Listy), v roce 1920 založil *Revue de Genève*. Jeho literární dílo je kritikou soudobé ženevské společnosti, napsal romány *La Puritaine et l'amour* (1917; Puritánka a láska), *Fiançailles* (1922; Zásnuby) a sbírku povídek *Complices* (1924; Spolupachatelé).

FRANCILLON, Roger (*1938 v Daillens) – profesor francouzské literatury na univerzitě v Curychu od roku 1979; angažuje se v problematice romanské literatury. Pracoval jako hlavní redaktor při tvorbě čtyřsvazkových dějin švýcarské francouzsky psané literatury *Histoire de la littérature en Suisse romande* (1996 – 1999). Mezi jeho odborná díla patří: *L'OEuvre romanesque de Madame de La Fayette* (1973; Literární dílo Madame de La Fayette), nebo *De Rousseau à Starobinski* (2011; Od Rousseaua ke Starobinskému).

GALLOIX, Imbert (*22.1.1807 v Ženevě, †27.10.1828 v Paříži) – romantický básník, autor sbírky *Méditations lyriques* (1826; Lyrické meditace). V Ženevě nebyl příliš oblíbený, a tak odešel do Paříže, kde se seznámil s Victorem Hugem. Posmrtně vyšel výběr jeho básní ve sbírce *Poésies* (1834; Básně).

GILLIARD, Edmond (*10.10.1875 ve Fiez, †11.3.1969 v Lausanne) – spisovatel, kritik umění, učitel; spolu s Paulem Budrym založil časopis *Cahiers Vaudois*. Psal filozofické eseje, poezii, prózu, pamflety, kritiku, např. *La croix qui tourne* (1929; Kříž, který se točí), *La dramatique du Moi* (1936-1940; Dramatika Já), *L'école contre la vie* (1942; Škola proti životu), *Du pouvoir des Vaudois* (1926; O síle obyvatel kantonu Vaud).

GODET, Philippe (*23.4.1850 v Neuchâtel, †27.9.1922 v Neuchâtel) – literární historik, básník, ale i autor divadelních her; je autorem dějin romanské literatury s názvem *Histoire littéraire de la Suisse française* z roku 1890, dále uveďme např.

sbírku básní *Les réalités* (1887; Skutečnosti), *Madame de Charrière et ses amis d'après de nombreux documents inédits* (1740–1805; Madame de Charrière a její přátelé podle dosud nezveřejněných dokumentů) a divadelní hru *Janie. Idylle musicale en trois actes* (1895; Janie. Hudební idyla o třech aktech).

CHAPPAZ, Maurice (*21.12.1916 v Lausanne, † 15.1.2009 v Martigny) – spisovatel a básník; jeho blízkým přítelem byl Gustave Roud, jeho vliv se promítl i v Chappazově tvorbě, např. v prvním textu *Un homme qui vivait couché sur un banc* (1940; Muž, který žil spánkem na lavičce). Ve své poetické tvorbě oslavuje ženy a přírodu - *Les grandes journées de printemps* (1944; Velké jarní dny), *Verdures de la nuit* (1945; Noční zeleň). V díle se projevuje i sepětí s krajinou Valais - *Portrait des Valaisans en légende et en vérité* (1965; Portrét obyvatel Valais podle legendy a podle pravdy).

CHENEVIÈRE, Jacques (*17.4.1886 v Paříži, †22.4.1976 v Ženevě) – švýcarský spisovatel pocházející z Paříže; do Ženevy se odstěhoval v roce 1914. V *Journal de Genève* se věnoval literární kritice. Mezi jeho dílo patří novela *Daphné ou l'Ecole des sentiments* (1926; Daphné aneb Škola citů) a psychologické romány, např. *Le Bouquet de la mariée* (1955; Nevěstina kytice).

CHERBULIEZ, Victor (*19.7.1829 v Ženevě, †2.7.1899 v Combs-la-Ville) – spisovatel, dramatik, esejista a literární kritik; svou literární kariéru zahájil po návratu z cesty po Orientu textem *Causeries athéniennes* (1859; Aténské příběhy) uveřejněným v pařížské *Revue des Deux-Mondes*, jejímž se stává pravidelným přispivatelem. Napsal romány *Le Comte Kostia* (1863; Kníže Costia) et *Paule Méré* (1864).

CHESSEX, Jacques (*1.3.1934 v Payerne, † 9.10.2009 v Yverdon-les-Bains) – jeden z nejznámějších romanských autorů, kteří se proslavili za hranicemi země. Založil revue *Pays du lac* a *Écriture*; z jeho básnických sbírek jmenujme *Le Jour proche* (1954; Blízký den). Z románů uveďme *L'Ogre* (1973; Obr), za který obdržel literární cenu Prix Goncourt jako vůbec první nfrancouzský autor. Za celoživotní dílo mu byla udělena cena Prix Goncourt de la poésie.

JACCOTTET, Philippe (*30.6.1925 v Moudon) – překladatel z němčiny a italštiny, básník, spisovatel; věnuje se poezii a esejistické tvorbě, např. *L'ignorant* (1957, Ignorant), *Airs* (1967; Vzduch), *Leçons* (1969; Lekce), *Après beaucoup d'années* (1994; Po mnoha letech), *Une transaction secrète* (1987; Tajná transakce). Za své dílo obdržel mnoho literárních cen jak ve Francii, tak ve Švýcarsku, z posledních např. Grand Prix Schiller v roce 2010.

LOVAY, Jean-Marc (*1948 v Sionu) – spisovatel a cestovatel, novinář; držitel několika literárních cen: za román *Les régions céréalières* (1977; Obilné regiony) získal cen Prix Rambert, za román *Le convoi du colonel Fürst* (1985; Konvoj poručíka Fürsta) Prix Michel Dentan.

MAGGETTI, Daniel (*1961 v Intragně) – profesor literatury na univerzitě v Lausanne, spisovatel; věnuje se studiu romanské literatury – jeho doktorská práce z roku 1995 nese název *L'invention de la littérature romande 1830-1910* (Vývoj romanské literatury v letech 1830 – 1910). Z jeho uměleckého díla uveďme sbírku básní *Pleins-vents* (2000; Plným větrem) a sbírku povídek *La mort, les anges, la poussière* (1995; Smrt, andělé a prach). Za dílo *Les Créatures du Bon Dieu* (Stvoření dobrého Boha) získal v roce 2008 literární cenu Lipp Suisse.

MERCANTON, Jacques (*16.4.1910 v Lausanne, † 27.4.1996 v Lausanne) – spisovatel, jehož romány se odehrávají na historicky bohatých místech – v Itálii, v Maroku, v zemích na Dunaji, ale také v Praze. Hlavní hrdinové jsou lidé s tajemstvím. Za román *L'été des Sept-Dormants* (1974; Léto sedmi spáčů) obdržel literární cenu Grand Prix C.-F. Ramuz. Mimo romány psal povídky, které vycházely v souborech, např. *Le Secret de vos cœurs* (1942; Tajemství vašich srdcí).

MONNIER, Marc (*7.12.1829 ve Florencii, †18.4.1885 v Ženevě) – autor románů, povídek i historických prací, univerzitní profesor; jeho dílo: *Nouvelles napolitaines*, (1879; Neapolské povídky), *Les contes populaires en Italie* (1880; Italské lidové příběhy). Je také autorem literárních dějin *Histoire de la littérature moderne* (1884; Dějiny moderní literatury).

NOVARINA, Valère (*1947 v Ženevě) – dramatik, spisovatel, malíř a fotograf; v roce 2011 získal za své dosavadní dílo cenu Prix de littérature francophone Jean Arp. Některé své divadelní hry zpracoval i jako režisér, např. *La Scène* (2003; Scéna), *L'Acte inconnu* (2007; Neznámé jednání) a *Le Vrai sang* (2010; Opravdová krev).

OLIVIER, Juste (*18.10.1807 v Eysins, †7.1.1876 v Ženevě) – spisovatel a básník; jeden z hlavních představitelů romantismu ve Švýcarsku. V letech 1846 – 1870 žil v Paříži. Je autorem sbírek *Les deux voix* (1835, Oba hlasy), kterou napsal společně se svou manželkou, *Les chansons lointaines* (1847; Daleké písně) a *Les chansons du soir* (1867; Večerní písně). Věnoval se také historii a etnografii: *Le canton de Vaud* (1837; Kanton Vaus) et *Le Major Davel* (1842).

PORCHAT, Jean-Jacques (*20.5.1800 v Crête, †2.3.1864 v Lausanne) – angažovaný politik, profesor; v letech 1846 – 1850 žil v Paříži, kde se věnoval literární tvorbě, napsal např. drama *Winkelried* (1845), nebo prózu *L'Ours et l'Ange*, (1857; Medvěd a anděl).

RAMBERT, Eugène (*6.4.1830 v Clarens, † 21.11.1886 v Lausanne) – básník a prozaik naturalismu, kritik; často byl označován jako „ideální“ románský národní básník. Je autorem pětidílné série textů *Les Alpes suisses* (1866 – 1875). Přispíval do revue *Bibliothèque universelle*. Je autorem monografií o Alexandru Vinetovi.

RAMUZ, Charles-Ferdinand (*24.9.1878 v Lausanne, † 23.5.1947 v Lausanne) – spisovatel a básník; debutoval v roce 1903 sbírkou *Le petit village* (Vesnička) a v roce 1905 románem *Aline*. Už v roce 1907 byl nominován na Prix Goncourt za román *Les Circonstances de la vie* (Okolnosti života). Žil střídavě v rodném Švýcarsku a v Paříži. V roce 1914 vydal manifest časopisu *Cahiers vaudois* nazvaný *Raison d'être* (Smysl bytí). Po válce prožíval kvůli finanční tísní těžká léta, v roce 1924 odjel do Paříže a na přimluvu „velkých“ spisovatelů jako Claudel, Cocteau, nebo Gide začala jeho díla být vydávána i ve Francii. Ve stejné době se setkal s Henry-Louisem Mermodem, který se stal jeho vydavatelem. Tehdy začal psát své

největší romány: *La Grande Peur dans la montagne* (1926; Velký strach v horách), *La Beauté sur la terre* (1927; Krása na zemi), *Adam et Eve* (1932; Adam a Eva), *Le Garçon savoyard* (1936; Savoyardský chlapec), *Si le Soleil ne revenait pas* (1937; Kdyby se slunce nevrátilo). Jeho dílo bylo oceněno cenami Prix Romand v roce 1930 a Grand-Prix Schiller v roce 1936.

ROD, Edouard (*29.3.1857 v Nyon, † 29.1.1910 v Grasse) – novinář, kritik a spisovatel; v roce 1879 se usadil v Paříži a patřil mezi žáky Emila Zoly. V Paříži u sebe přijímal romandské spisovatele – navštěvoval ho C. F. Ramuz, nebo Edmond Gilliard. Do jeho díla patří např. romány *La Femme d'Henri Vanneau* (1884; Žena Henriho Vanneaua), *La Course à la mort* (1885; Běh ke smrti) a *La Vie privée de Michel Teissier* (1893; Soukromý život Michela Teissiera).

ROSSEL, Virgile (*19.3.1858 v Tramelan, † 29.5.1933 v Lausanne) – historik, politik, profesor, ale také spisovatel; věnoval se všem literárním žánrům. V poezii (*Là-haut sur la Montagne ...*, *Poèmes suisses*) je pro něj příznačná helevétská tematika a v próze (*Cœurs simples*, *Jours difficiles*, *Le Maître*) kresba mravů. Věnoval se také dějinám literatury: *Histoire littéraire de la Suisse romande* (2 vol., 1889-1891; Dějiny literatury v romanském Švýcarsku).

ROUD, Gustave (*20.4.1897 v Saint-Légier, †10.11.1976 v Carrouge) – básník a fotograf; prožil celý život na farmě v Carrouge. Kontakt s přáteli-umělci udržoval díky korespondenci. Živil se jako překladatel a redaktor, např. revue *Aujourd'hui*. Jeho první sbírka básní nazvaná *Adieu* (Sbohem) vyšla v roce 1927. Z dalších sbírek uveďme *Feuillets* (1929; Listy), *Air de la solitude* (1945; Vzduch osamění), *Campagne perdue* (1972; Ztracený venkov).

ROUGEMONT, Denis de (*8.9.1906 v Couvet, †6.12.1985 v Ženevě) – spisovatel a filozof; spolupracoval také s *Nouvelle Revue Française*.

ROUSSEAU¹²⁴, **Jean-Jacques** (*28.6.1712 v Ženevě, † 2.7.1778 v Ermenonville) – spisovatel a filozof; patřil mezi redaktory Encyklopedie, psal články o hudbě. Žil střídavě ve Francii a ve Švýcarsku. Mezi jeho literární odkaz patří preromantický román v dopisech *Julie ou la Nouvelle Héloïse* (1761; Nová Heloisa), *Les Confessions* (vydáno posmrtně; Vyznání), *Émile, ou De l'éducation* (1762; Emil, čili o výchově).

SAINTE-BEUVE, Charles-Augustin (*23.12.1804 v Boulogne-sur-Mer, † 13.10.1869 v Paříži) – básník a spisovatel, ale zejména literární kritik. Mnohé z jeho kritických textů se věnovaly právě romanským autorům žijícím v Paříži; články o nich vydával v pařížské *Revue des Deux-Mondes*.

SECRETAN, Charles (*19.1.1815 v Lausanne, † 21.1.1895 v Lausanne) – právník, filozof a spisovatel; v roce 1838 založil *Revue suisse*, spolupracoval např. s revue *Bibliothèque universelle*, nebo *Semeur*.

STAROBINSKI, Jean (*17.11.1920 v Ženevě) – literární teoretik, profesor literatury; jeho jméno je spjato s Ženevskou školou (*L'École de Genève*).

TÖPFFER, Rodolphe (*1.2.1799 v Ženevě, †8.6.1846 v Ženevě) – autor (kreslil) komiksů, spisovatel; ambice stát se malířem mu překazila nemoc očí. Zážitky z cest po Švýcarsku se promítly i do jeho literární tvorby, psal příběhy z cest, které doprovázely jeho vlastní ilustrace, např. *Excursion dans les Alpes* (1833), *Voyages en zigzag* (1844; edice jeho cestovatelských příběhů). Je autorem několika esejů a románů, např. *Le Presbythère* (1832; Presbytář), *Rosa et Gertrude* (1847).

VELAN, Yves (*29.8.1925 v Saint-Quentin) – spisovatel, spolupracovník revue *Rencontre*; jeho první román *Je* (Já) vyšel v Paříži v roce 1959. Později napsal romány *La statue de Condillac retouchée* (1973; Retušovaná socha Condillaca), *Soft Goulag* (1977; Soft Gulag). Jeho dílo je oceněno několika literárními cenami: Grand

---

¹²⁴ U známých osobností uvádíme pouze základní údaje.

prix de la Fondation C.F. Ramuz (1990), Prix littéraire du Canton de Neuchâtel (1992).

VINET, Alexandre (*17.6.1797 v Ouchy, † 4.5.1847 v Clarens) – filozof, novinář, literární kritik a historik; jeho dobrým přítelem byl Sainte-Beuve. Své široké znalosti literatury uplatnil při tvorbě *Chrestomathie française de Vinet* (1829; Vinetova francouzská chrestomatie), *Études sur la littérature française au XIXe siècle* (1849; Studie o francouzské literatuře 19. století) a *Histoire de la littérature française au XVIIIe siècle* (1853; Dějiny francouzské literatury 18. století).

Pozn.: Veškeré informace byly čerpány z historického slovníku Švýcarska (Dictionnaire historique de la Suisse), který je dostupný na adrese <http://www.hls-dhs-dss.ch/index.php>. Pokud jméno autora nebylo ve slovníku obsaženo, informace byly získány z jiných internetových encyklopedií, případně z děl uvedených výše v seznamu použité literatury.